

SKRIFTLIGE INDLÆG FRA DET ØKONOMISKE RÅDS MEDLEMMER

På de følgende sider er gengivet skriftlige indlæg fra medlemmer af Det Økonomiske Råd. Følgende medlemmer har ønsket at give skriftlige bidrag:

Økonomi- og Indenrigsministeriet
Finansministeriet
Kommunernes Landsforening
Danmarks Nationalbank
Dansk Arbejdsgiverforening
Dansk Byggeri
Landsorganisationen i Danmark
Dansk Metal
Akademikerne
Dansk Industri
Håndværksrådet
Landbrug & Fødevarer
Dansk Erhverv
Forbrugerrådet Tænk
Finansrådet
FTF – Hovedorganisation for offentligt og privat ansatte
Arbejderbevægelsens Erhvervsråd
Særlig sagkyndig Torben M. Andersen
Særlig sagkyndig Nina Smith
Særlig sagkyndig Svend Hylleberg

Økonomi- og Indenrigsministeriet

Konjunkturvurdering og økonomisk politik

Prognosen fra Det Økonomiske Råds formandskab er grundlæggende uændret siden prognosen i efteråret, men konjunktursituationen beskrives mere positivt, og der tales nu om klare tegn på fremgang og lyse udsigter for dansk økonomi. Økonomi- og Indenrigsministeriet deler denne vurdering, der blandt andet kommer til udtryk ved, at beskæftigelsen er steget med mere end 30.000 personer siden midten af 2013.

Ses der lidt længere frem mod 2020, er det formandskabets vurdering, at beskæftigelsen kan stige med mere end 200.000 personer (fra 2014), hvoraf omkring halvdele skal tilskrives en normalisering af konjunktursituationen. Økonomi- og Indenrigsministeriet er enig i, at en stigning i omtrent denne størrelsesorden er mulig på baggrund af de gennemførte reformer.

Med hensyn til den økonomiske politik vurderes de planlagte finanspolitiske stramninger som passende afstemt med konjunktursituationen. Økonomi- og Indenrigsministeriet deler denne vurdering. Det er afgørende, at finanspolitikken er symmetrisk henover konjunkturerne, så lempelser under lavkonjunkturer kan trækkes gradvist tilbage, i takt med at væksten i økonomien genoprettes. Der er således påbegyndt en gradvis normalisering af finanspolitikken oven på kriseårene, hvor finanspolitikken var tilrettelagt med henblik på at understøtte økonomien mest muligt.

Bankunionen

Økonomi- og Indenrigsministeriet deler rapportens grundlæggende positive vurdering af fordelene for Danmark ved at deltage i det styrkede banksamarbejde ("bankunionen"), jf. regeringens udmelding 30. april. Det gælder særligt for et land som Danmark med en relativt stor og grænseoverskridende integreret banksektor. Danske kreditinstitutter har således betydelige finansielle bånd til både eurolande og ikke-eurolande. Økonomi- og Indenrigsministeriet deler rapportens generelt positive vurdering af de seneste års styrkelser af den finansielle regulering i EU, som gælder både lande inden for og uden for banksamarbejdet.

Økonomi- og Indenrigsministeriet er også enig i behovet for at afklare især forholdene for dansk realkredit inden en endelig beslutning. Rapporten nævner derudover behovet for at afklare den præcise udformning af den permanente fælles backstop ("bagstopper") inden stillingtagen. Som følge af bail-in og forudgående træk på fonden, inkl. opkrævning af ekstraordinære bidrag fra bankerne mv., før en backstop vil komme i anvendelse, vurderes der imidlertid kun at være en lille sandsynlighed for, at en backstop aktiveres. Væsentlige rammer for backstoppen er desuden allere-

de kendt på forhånd, navnlig at den skal sikre ligebehandling mellem eurolande og deltagende ikke-eurolande, samt at den skal være finanspolitisk neutral i den forstand, at brugen af den udgør lån, som skal tilbagebetales af den finansielle sektor. Der vurderes at være bred støtte til dette princip blandt landene. Det mindsker samlet set betydningen af at kende den præcise udformning af ordningen inden stillingtagen.

Rapporten vurderer, at den fælles afviklingsfond udgør et beskedent beløb sammenlignet med bankernes samlede størrelse. Det relevante vurderingskriterium er imidlertid sandsynligheden for, at der trækkes på fonden og med hvilke beløb. I den forbindelse bemærkes, at sandsynligheden for finansielle kriser alt andet lige må være mindre end før, eftersom kapitalkravsreglerne og finansiell regulering er strammet op. Dertil kommer ikke mindst, at omkostningerne i højere grad end før falder på den pågældende banks ejere og kreditorer gennem bail-in inden der kan trækkes på fonden. Medmindre der er tale om en krise i alle eller næsten alle deltagerlande samtidig, vil en fælles fond desuden indebære adgang til flere midler til krisehåndtering, end hvis der kun var adgang til nationale fonde i de enkelte berørte lande. Rapporten fra den tværministerielle arbejdsgruppe peger således på, at den fælles fond vil kunne rumme håndtering af nødlidende danske SIFI'er bedre end en isoleret dansk fond, og at en fælles fond også vil kunne håndtere flere nødlidende europæiske SIFI'er samtidigt.

Rapporten nævner, at svensk deltagelse i banksamarbejdet vil øge de potentielle fordele ved dansk deltagelse betragteligt. Det fremgår imidlertid ikke præcist hvordan, fx konkret hvilken forskel det vil gøre for det centrale forsikringsargument for dansk deltagelse, hvorvidt Sverige deltager i samarbejdet eller ej.

Rapporten peger på, at anbefalinger fra det danske Systemiske Risikoråd (som alene er rådgivende) i praksis kan få en mere bindende karakter, hvis Danmark deltager, i det omfang det fælles tilsyn automatisk følger risikorådets anbefalinger som begrundelse for at fastsætte højere makroprudentielle krav, end danske myndigheder har fastsat. En væsentlig præcision er dog, at dette i så fald kun vil gælde de eksplisite oplyste makroprudentielle værktøjer i EU-lovgivningen, såsom modcykliske kapitalbuffere, forøgede risikovægte o.l. Dansk deltagelse vil således ikke indebære, at det danske risikoråds anbefalinger om fx begrænsning af afdragsfrihed for realkreditlån el. lign. vil få en mere bindende karakter end i dag, da det fælles tilsyn netop ikke vil have beføjelser til at fastsætte sådanne krav.

Rapporten nævner, at der ikke kunne opnås enighed om en fælles indskydergaranti. Det hører dog med, at det nye krisehåndteringsregime i hele EU, som beskrevet tidligere i rapporten, indebærer en styrkelse af beskyttelsen af indskydere og af

indskydergarantier, som dermed i højere grad end tidligere nyder beskyttelse mod tab ved konkurs og afvikling mv. Træk på indskydergarantier vil derfor fremover være mindre sandsynlig. En fælles indskydergaranti er således mindre relevant for det styrkede banksamarbejde end det tidligere har været fremført.

Yderområder i Danmark

Det er første gang, at Det Økonomiske Råds formandskab har taget forhold vedrørende yderområder i Danmark op nærmere analyse. Økonomi- og Indenrigsministeriet finder det positivt, at formandskabet har belyst problemstillingen.

Formandskabet definerer yderområder som kommuner, hvor mindst halvdelen af indbyggerne har mere end en halv times kørsel til centrum af en by med over 45.000 indbyggere. Derved fås 35 yderkommuner med samlet knap 1½ mio. indbyggere. Afgrænsningen betyder, at kommuner, der traditionelt ikke opfattes som yderkommuner, fx Slagelse, Næstved og Sorø, omfattes af analysen. Det kan potentielt sløre det billede, som tegnes af udfordringerne for yderområderne – i en mere positiv retning.

Formandskabet beskriver to hovedudfordringer for yderområderne: Affolkning, der kan lægge yderligere pres på ejerboligmarkedet, og et lavere uddannelsesniveau, der medfører lavere erhvervsfrekvens og lavere gennemsnitlige erhvervsindkomster. Økonomi- og Indenrigsministeriet er enige i det overordnede billede og udfordringer, der tegnes af yderområderne.

Formandskabet rejser spørgsmålet, om udviklingen i yderområderne udgør et samfundsmæssigt problem, og om der er traditionelle økonomiske ræsonnementer, som giver belæg for tiltag. Overvejelserne og vurderingerne er et velkomment, om end ret forsigtigt, bidrag til at nuancere og kvalificere debatten om yderområder i Danmark.

For at sikre at børns muligheder i voksenlivet ikke afhænger af, hvor i landet de er opvokset, foreslås et bredt udbud af ungdoms- og erhvervsuddannelser i alle områder af landet. Økonomi- og Indenrigsministeriet er enige i, at det er vigtigt at sikre, at talentmasse ikke går tabt i særlige områder af landet, men at placering af uddannelsessteder skal ske under hensynstagen til kvaliteten i uddannelserne.

Endelig overvejes om naboer og finansielle institutter bør bidrage til at reducere antallet af dårlige og usælgelige boliger, samt indføring af et forsikringsbidrag for alle boligejere til finansiering af nedrivning. Økonomi- og Indenrigsministeriet er enige i, at det er oplagt at se på bankers og realkreditinstitutters rolle. Regeringen har nedsat et udvalg, der bl.a. skal analysere vilkår og praksis for belåning af ejerboliger i landdistrikterne. Hvis bosætning og erhverv i yderområderne er et offentligt gode,

er det imidlertid vanskeligt at se begrundelsen for, at kun boligejerne skal finansiere nedrivning.

Finansministeriet

Finansministeriet er enig i vurderingen af, at fremgangen i dansk økonomi vil fortsætte og væksten ventes at tage til i de kommende år. Samtidig er det DØR's vurdering, at der er plads til pæne stigninger i beskæftigelsen uden at det giver pres på arbejdsmarkedet. Den vurdering deler Finansministeriet, selvom der er forskelle i vurderingen af det konkrete omfang.

1. Finanspolitikken for 2015 og 2016

DØR vurderer, at den gradvise og planlagte stramning af finanspolitikken i 2015 og 2016 er velbegrunder og robust overfor mindre ændringer i konjunkturgenopretningsforløbet.

Finansministeriet deler DØR's overordnede vurdering af finanspolitikken, der er tilrettelagt efter, at den lempelige finanspolitik gradvist trækkes tilbage i takt med konjunkturfremgangen.

DØR vurderer det faktiske budgetunderskud til 3,0 pct. af BNP i 2016, hvilket umiddelbart virker lidt højt, da DØR samtidigt vurderer, at konjunkturgenopretningen er relativt stærk og primært drevet af den indenlandske efterspørgsel.

I Økonomisk Redegørelse, maj 2015 skønnes det faktiske budgetunderskud til 2,5 pct. af BNP i 2016, hvilket giver en vis afstand til EU's underskudsgrænse. Der er knyttet betydelig usikkerhed til vurderingen af det faktiske underskud, da en del skatteindtægter – fx pensionsbeskatningen - kan svinge ganske kraftigt fra år til år. Derfor tilrettelægges finanspolitikken også med udgangspunkt i den strukturelle saldo, udgiftslofterne og målsætningen om strukturel balance i 2020.

2. Ny vurdering af hængekøjeudfordringen og anbefalinger

DØR vurderer, at hængekøjeudfordringen er betydeligt mindre end DØR gjorde for et år siden, jf. DØR forår 2014. Vurderingen af hængekøjeudfordringen er også mindre end Finansministeriets vurdering. Der er usikkerhed knyttet til lange fremskrivninger. Men når fremskrivningen på et år ændrer sig så meget, som tilfældet er for DØR, bør der redegøres mere detaljeret for de bagvedliggende årsager. Hertil kommer, at den generelle usikkerhed vender begge veje, og at hængekøjeudfordringen også kan vise sig at være større end i de aktuelle fremskrivninger.

DØR vurderer, at de offentlige finanser er holdbare på lang sigt. Den vurdering deler Finansministeriet.

De holdbare offentlige finanser på lang sigt får DØR til at konkludere, at hængekøjeudfordringen mere er et formelt end et reelt økonomisk problem. Det er Finansministeriets vurdering, at en længere årrække med betydelige offentlige underskud vil udgøre et væsentligt økonomisk problem.

For det første bygger finanspolitikens troværdighed på, at vi efterlever budgetloven, og de internationale forpligtelser vi har påtaget os i relation til EU's finanspagt. For det andet forudsætter de langsigtede fremskrivninger, at Folketinget hvert 5. år resten af århundredet øger pensionsalderen til et gradvist højere niveau. Det gælder fx, at pensionsalderen for en nyfødt antages at være 75 år i den fremskrivning, som ligger til grund for holdbarhedsberegningen. Det er endvidere en forudsætning, at ledigheden i gennemsnit over årene holdes nede på 3½ pct., og at realvæksten i det offentlige forbrug vil være lavere, end den har været historisk. Der forudsættes således samlet en betydelig finanspolitisk disciplin for at kunne opnå det forløb der ligger bag hængekøjeforløbet.

Hertil kommer, at hvis Danmark førte en finanspolitik med betydelige underskud og tiltagende gæld, kan det ikke uden videre tages for givet, at finansmarkederne nødvendigvis vil anlægge sammen syn på den fremtidige budgetdisciplin, som den der ligger til grund for de forudsætninger, der indebærer holdbarhed af finanspolitikken. Danmark vil med andre ord løbe en betydelig risiko ved bevidst at planlægge med store budgetunderskud og voksende gæld i en meget lang årrække. Derfor er hængekøjeudfordringen en reel økonomisk udfordring.

DØR gentager det tidligere fremsatte forslag om, at Danmark bør arbejde for, at EU's regler for offentlige underskud gøres mere fleksible ved, at opgørelsen af ØMU-gælden ændres således, at udskudt pensionsbeskatning kan modregnes, og at afkastet heraf tilsvarende kan modregnes i underskuddet.

Finansministeriet vurderer fortsat ikke, at det hverken er muligt eller rimeligt at få ændret regneprincipper i forhold til opgørelsen af strukturelle saldo alene af den grund, at det vil åbne for et utal af ”skrivebordsløsninger”. Hertil kommer, at man med lige så stor ret kunne argumentere for at medregne andre implicite forpligtelser f.eks. forventninger om stigende udgifter til sundhedsydelser mv. Endelig skal der gøres opmærksom på, at EU også vurderer dansk økonomi på baggrund af Finansministeriets egen opgørelse af den strukturelle saldo, der tager højde for særlige danske forhold, fx at visse skatteindtægter svinger kraftigt.

DØR foreslår alternativt, at Danmark kunne indføre straksbeskatning af indbetalinger på ratepensioner for at flytte skatteindtægter frem til perioden med uforholdsmæssigt store budgetunderskud.

For det første vil en straksbeskatning af indbetalinger på ratepensioner have den åbenlyse udfordring, at man fjerner den samtidighed, der er mellem skattebetalingen og udgiftsafholdelsen. Det vil på kort sigt styrke de offentlige finanser, men svækker tilsvarende senere.

For det andet vil forslaget – i modsætning til omlægningen af kapitalpensionsordningen - have en lang række tekniske og administrative udfordringer, fx i forhold til modregningsregler for offentlige ydelser.

For det tredje er der en risiko for, at forslaget vil kunne påvirke den samlede opsparingsadfærd i negativ retning med mindre, der gives en betydelig skattepræmie. Omfatter forslaget alene ratepensioner er det muligt, at mange vælger at flytte deres opsparing til livrenteordninger, hvorved effekten af forslaget mindskes. Ligeledes kan forslag forrykke balancen grundliggende i det danske pensionssystem.

For det fjerde kræver straksbeskatning af ratepensioner en meget høj skattesats, hvis der skal være uændret finanspolitisk holdbarhed. Det skyldes, at skattesatsen også skal tage højde for modregningsreglerne i relation til offentlige ydelser.

For det femte forudsætter forslaget en stor finanspolitisk disciplin, da fremrykningen af skatteindtægter vil betyde en årrække med relativt store budgetoverskud, fordi der i en periode opkræves skat af såvel udbetalinger, der er baseret på skattefrie indbetalinger, som af samme periodes indbetalinger. Opretholdelsen af langsigtet finanspolitisk holdbarhed forudsætter, at årene med store budgetoverskud ikke medfører en lempelse af den planlagte finanspolitik. En fremrykning vil således alene få de årlige budgetter til at se pænere ud, uden at det giver muligheder for øget offentligt forbrug/skattelettelser, hvis der fortsat skal være finanspolitisk holdbarhed.

På den baggrund kan Finansministeriet samlet set ikke anbefale en straksbeskatning.

3. Finansiell stabilitet og boligmarkedet

Det seneste økonomiske tilbageslag i Danmark har været relativt dybt og langvarigt. En medvirkende årsag har været, at boligpriserne op til finanskrisen steg til et uholdbart højt niveau og efterfølgende er faldet i en årrække. De faldende boligpriser har medført et nødvendigt konsolideringsbehov hos boligejerne som helhed, der har bidraget til at forlænge det økonomiske tilbageslag. Stabilitet på boligmarkedet er derfor – også fremadrettet – af stor betydning den realøkonomiske udvikling. Det

er derfor valgt, at DØR fokusere på forslag, der sigte mod en højere grad af stabilitet på boligmarkedet.

DØR foreslår konkret, at skattestoppets nominalprincip for ejendomsværdiskatten gradvist ophæves. Finansministeriet skal bemærke, at der med Skattereformen, 2012 er indgået en bred politisk aftale om, at skattestoppet for så vidt angår boligbeskattningen fastholdes frem til 2020.

DØR foreslår også, at der indføres et loft over, hvor meget af boligens værdi, der kan belånes med variabelt forrentede lån. Finansministeriet finder umiddelbart forslaget mindre velbegrunder. Erfaringer fra det seneste konjunkturtilbageslag viste, at variabelt forrentede lån havde en stabiliserende virkning på boligmarkedet. Variabelt forrentede lån kan være med til at stabilisere boligmarkedet, hvis den førte pengepolitik i euroområdet er i tråd med danske konjunkturf forhold.

Finansministeriet skal endvidere bemærke, at der er taget en række initiativer, der sigter mod at øge stabiliteten på boligmarkedet. Det drejer sig om øget regulering af realkreditsektorens udlån med indførelsen af tilsynsdiamanten og bekendtgørelsen om god skik for finansielle virksomheder.

4. Budgetlov og udgiftsloft

DØR konstaterer, at både regnskaberne for 2014 og de vedtagne budgetter for 2015 ligger inden for de gældende udgiftslofter for såvel stat, kommuner og regioner. Det er positivt og de seneste års brud med tendensen til udgiftsskred i kommunerne tyder på, at de nye styringsmekanismer har haft en positiv effekt på budgetoverholdelsen.

DØR gentager en advarsel i forhold til, at en fuld udnyttelse af udgiftslofterne i 2016-17 vil bringe den strukturelle saldo helt til underskudsgrænsen på ½ pct. af BNP. Finansministeriet skal bemærke, at i den nuværende situation – hvor de offentlige indtægter skønnes strukturelt lavere end ved fastsættelsen af udgiftslofterne for 2014-17 – er det underskudsgrænserne for den strukturelle saldo, der udgør en reel binding for den aktuelle finanspolitik, og politikken tilrettelægges ud fra denne binding.

DØR konstaterer, at en række udgifter under udgiftsloftet for driftsudgifter er vanskelige at styre og foreslår derfor, at disse udgifter undtages fra udgiftsloftet, eller at der afsættes en større reserve under udgiftsloftet, så der ikke skal foretages modgående besparelser ved uforudsete udgiftsskred. De forslag er Finansministeriet principielt uenige i.

En mere snæver afgrænsning af udgiftslofterne vil svække udgiftsstyringen, da et bærende hensyn med udgiftslofterne er, at der skal tages politiske initiativer til at imødegå udgiftsskred, så merudgifter på driftsområdet altid finansieres. Jo mere snævert udgiftslofter afgrænses, desto mindre betydning vil de have i forhold til den samlede udgiftsstyring. Det vil dog altid være en konkret afvejning i forhold til de enkelte poster og lofter. Etableringen af en større reserve under udgiftsloftet svarende til alle potentielle budgetrisici, vil indskrænke muligheden for politiske prioriteringer og kan betyde, at udgiftspolitikken tilrettelægges unødigt stramt med en alt for stor sikkerhedsbuffer i forhold til, hvad erfaringerne med budgetoverholdelse på det statslige område tilsiger.

DØR efterlyser mere gennemsigtighed vedrørende den skønnede udvikling i de offentlige investeringer. Finansministeriet offentliggør løbende skøn for de offentlige investeringer mv. i Økonomisk Redegørelse, Budgetoversigten og opdateringer af de mellemfristede fremskrivninger, og Finansministeriet arbejder samtidig på at forbedre rammerne for planlægning og prioritering af de offentlige investeringer, herunder på det kommunale, regionale og selvejende område. DØR anerkender dog, at de offentlige investeringer ikke er underlagt løftstyring – blandt andet fordi de er vanskelige at styre på kort sigt.

DØR diskuterer aspekter vedrørende gennemsigtighed og finansiering i relation til forsigtighedsprincippet. DØR lægger i den forbindelse op til, at der i højere grad skal offentliggøres effektvurderinger af forskellige lovforslag blandt andet fordi et givet politisk tiltag kan virke forskelligt på de finanspolitiske mål.

Finansministeriet vurderer løbende lovforslag mv. for at sikre, at den økonomiske politik tilrettelægges i overensstemmelse med de finanspolitiske mål og vurderer ikke, at der er behov for yderligere tiltag på dette område.

5. Bankunionen

Bankunionen kan bidrage til øget finansiel stabilitet i Europa. Og Finansministeriet deler vurderingen af, at et styrkede banksamarbejde kan yde et bidrag til finansiel og økonomisk stabilitet, som også vil være til gavn for Danmark.

Der er imidlertid fortsat uafklarede spørgsmål, der gør det vanskeligt at vurdere den isolerede virkning for Danmark af deltagelse i bankunionen.

Blandt usikkerhederne kan fremhæves, at det er usikkert om de finansielle institutters bidrag til den fælles afviklingsfond i tilstrækkelig grad vil tage hensyn til institutternes karakteristika og risiko, herunder særligt vilkårene for de danske realkreditinstitutioner.

Der synes derfor stadigvæk at være en vis usikkerhed om forsikringspræmiens størrelse/"prisen", og hvorvidt "prisen" tilstrækkelig grad afspejler institutternes risiko set fra et dansk synspunkt. Derudover er der endnu ikke klarhed om udformningen af den "fælles bagstopper", som er en væsentlig del af forsikringsordningen.

Det er usikkert, hvor mange danske institutter som i praksis vil få adgang til den fælles afviklingsfond. Fondens midler kan alene anvendes hvis den europæiske afviklingsinstans vurderer, at det er i "almene interesser" at instituttet rekapitaliseres via fondens formue.

Danmark har i dag et velfungerende finansielt tilsyn af høj kvalitet – og deltagelse i bankunionen kan forankre et i forvejen stærkt tilsyns- og krisehåndteringsregime i en fælles europæisk ramme.

6. Yderområder i Danmark

Kapitlet indeholder en række interessante konklusioner. DØR finder eksempelvis, at uddannelses- og indkomstmobiliteten er forholdsvis høj i Danmark, og at børn, der er vokset op i yderområder, har lige så gode muligheder senere i livet som børn, der er vokset op andre steder i landet.

DØR finder desuden, at yderområdernes største udfordringer består i affolkning samt et relativt lavere uddannelsesniveau. Sidstnævnte betyder, at en større andel af befolkningen i den arbejdsdygtige alder står uden for arbejdsmarkedet i yderområderne, ligesom erhvervsindkomsterne er lavere. De kommunale udgifter til indkomstoverførsler er derfor større i yderområderne, og skatteindtægterne er lavere, hvilket det kommunale udligningssystem tager højde for.

DØR påpeger, at der vil være et trade-off mellem fordelingsmæssige hensyn og effektivitetsmæssige hensyn forbundet med policytiltag, der skal tilskynde til økonomisk aktivitet, bosætning og velstand i yderområderne. DØR gør i forlængelse heraf opmærksom på, at geografisk baserede omfordelingstiltag kan medføre, at virksomheder og befolkning flytter til områder, hvor deres produktivitet er lavere, og/eller hvor de er mindre villige til at bosætte sig.

Kommunernes Landsforening

Det er positivt, at Det Økonomiske Råd igen tager spørgsmålet om indretningen af budgetloven op i sin rapport og påpeger nogle af budgetlovens indbyggede svagheder i rapporten. Dels påpeges den manglede fleksibilitet i forhold til at håndtere store udsving i udgifterne på enkeltområder (asylområdet nævnes som eksempel, medicinudgifter kunne være et andet eksempel). Dels påpeges den manglede flexi-

bilitet i forhold til at flytte udgifter mellem årene. Vismændenes forslag om en budgetlov med mere fleksible rammer for videreførelser af uforbrugte midler mellem budgetår vil efter KL's opfattelse være et skridt i den rigtige retning.

Det er ydermere positivt, at Det Økonomiske Råd sætter særskilt fokus på Danmarks yderområder. Det er en vigtig politisk dagsorden i kommunerne og en sag KL lægger stor vægt på.

Det Økonomiske Råd forsøger sig med en ny afgrænsning af yderområderne, hvilket vanskeliggør sammenligninger med tidligere analyser af yderområdeproblematikker. Men rådet kommer i lighed med tidligere analyser frem til, at yderområderne har nogle fælles karakteristika i forhold til vigende indkomstgrundlag og demografiske udfordringer. Udfordringerne for yderområderne sættes samtidig konstant under pres, da forskellene kommunerne imellem hele tiden forandres og forstærkes af den hastighed, hvormed ændringerne ske. Det gælder ikke mindst i forhold til befolkningsforskydninger.

Uddannelse er herudover et enormt vigtigt element i debatten om vækst og yderområdernes vilkår. Det Økonomiske Råd er i rapporten inde på vigtigheden af et geografisk dækkende udbud af ungdomsuddannelser. Den geografiske dækning af ungdomsuddannelserne har en markant betydning for vækstmulighederne i hele landet. Mange unge tager i dag en gymnasial uddannelse, hvor de katapulteres ind til de videregående uddannelser i de store byer, og som rådets analyser viser, flytter de ikke tilbage igen. Det er en kæmpe udfordring – både for en række mindre byer og landområder, men også for Danmarks konkurrenceevne.

KL så derfor gerne, at rapporten havde uddybet sammenhængen mellem erhvervsstruktur, arbejdsmarkedets behov og fordelingen af de unge mellem ungdomsuddannelser – og hvilken betydning geografisk placering af uddannelsesinstitutioner har i den forbindelse. I forlængelse heraf mener KL, at styringsmekanismerne i uddannelsessystemet bør gentænkes, så tendensen til at samle alle uddannelses tilbud det samme sted stoppes. Det gælder både den økonomiske styring med indretningen af taxameterprincippet, men også den politiske styring af uddannelsesområdet.

Endelig savner KL en afdækning af de dynamikker og synergieffekter, der opstår gennem tværkommunale samarbejder om fælles udfordringer i forhold til vækst og beskæftigelse. Business-regions kan være en ramme, til at få udnyttet de latente fordele der er ved at samle relaterede aktiviteter i få områder, som fx billigere adgang til service og infrastruktur.

Danmarks Nationalbank

Formandskabets vurdering af de aktuelle konjunkturudsigter for dansk økonomi flugter i store træk med Nationalbankens prognose fra marts. Opsvinget har været i gang i nogen tid, og der er mange tegn på, at det tager til i styrke. Det er en kombination af fremgang i såvel den indenlandske som den udenlandske efterspørgsel, som begge aktuelt understøttes af bl.a. lav rente og fald i olieprisen. Produktionsgabet indsnævres de kommende år, men formandskabet venter først en lukning i 2020. Det er senere end Nationalbankens vurdering. Denne divergens afspejler bl.a. i forskelle i vurderingen af kapacitetssituationen på arbejdsmarkedet, hvor formandskabet anlægger en optimistisk vurdering.

Nationalbanken skønner således, at arbejdsmarkedet hurtigere strammer til, og at arbejdsmarkedsgabet lukkes i løbet af de nærmeste år. Risikoen for at økonomien løber ind i flaskehalse synes undervurderet. Lønstigningstakten er aktuelt moderat, men må forventes at stige i de kommende år i takt med pænt voksende beskæftigelse med udgangspunkt i det laveste ledighedsniveau, der i nyere dansk historie er set tidligt i en opgangskonjunktur. Håbet er, at de foretagne strukturforbedringer og bedre konjunkturer kan tiltrække mange uden for arbejdsstyrken. Det forventer Nationalbanken også vil ske, men det er tilrådeligt ikke at sætte forventningerne til omfanget for højt.

På boligmarkedet har der gennem 2014 og starten af 2015 været en tendens til acceleration i huspriserne. Boligprisernes stigningstakt på landsgennemsnit er ikke specielt højt, om end der er kraftige stigninger i dele af landet. Men det er Nationalbankens vurdering, at fortsatte og forstærkede stigninger i boligpriserne rummer den største risiko for dansk økonomi over en flerårig periode. Prises de lave renter fuldt ud ind i kontantpriserne, er der en risiko for et forløb som set tidligere med selvforstærkende, forventningsdrevne, boligprisstigninger, som før eller siden efterfølges af prisfald. Som også beskrevet af formandskabet er fraværet af automatiske stabilisatorer på boligmarkedet et stort problem. Nationalbanken skønner en højere stigningstakt i kontantpriserne i de nærmeste år end formandskabet, og der er risiko for mærkbart højere stigninger, især på dele af boligmarkedet.

Nationalbanken deler i det store og hele formandskabets analyse af finanspolitikken. Med de mange ekspansive forhold, der gør sig gældende – lav rente, fald i oliepriser og effektiv kronekurs, høje forbrugerforventninger m.m. - og udsigten til en normalisering af forbrugs- og investeringstilbøjelighed, er det hensigtsmæssigt med strammere finanspolitik. Efter den kraftige lempelse i årene efter finanskrisen er der behov for en vis opstramning med en gradvis tilbageførsel til et neutralt niveau svarende til en balancering af den strukturelle saldo i 2016.

Det er velkomment, at formandskabet i rapporten går i dybden med bankunionen, som indebærer en gennemgribende styrkelse af tilsyns- og krisehåndteringslandskabet i EU. Nationalbanken deler formandskabets konklusion, at der ville være væsentlige fordele ved at deltage i bankunionen. Nationalbanken er også overordnet enig i diskussionsoplæggets analyse, som identificerer en række elementer, der vil bidrage positivt til både finansiell stabilitet og konkurrence i Danmark.

Ét helt centralt forhold er, at der inden for bankunionen vil være større troværdighed om, at man fuldt ud vil respektere kravene til, at tabene ved en nødlidende bank skal dækkes af ejere og kreditorer (bail-in). Dette vil indebære, at både investorer og ejere ikke bare i en krisesituation, men løbende vil tilpasse deres adfærd og risikotagning i en retning som gavner såvel finansiell stabilitet som mere lige konkurrenceforhold på tværs af lande og mellem små og store finansielle institutter. Formandskabet betoner endvidere, at deltagelse i bankunionen kan forventes at fremme konkurrencen blandt banker på tværs af landegrænser til gavn for husholdninger og erhverv i Danmark. Givet de skævvridninger, som stammer fra et fortsat stort antal nationale valgmuligheder i det fælles EU-regelsæt, er dette ikke uvæsentligt.

Det kan tilføjes, at praksis i bankunionen med sikkerhed ikke vil blive tilpasset til fx det danske realkreditsystem, så længe Danmark står udenfor. Dansk ikke-deltagelse vil også svække mulighederne for at påvirke kommende EU-regler i den retning, vi ønsker, både vedr. realkredit og andre finansielle spørgsmål.

Dansk Arbejdsgiverforening

1. Konjunkturvurdering, aktuel økonomisk politik og offentlige finanser

Langt om længe går det bedre i dansk økonomi og beskæftigelsen stiger i den private sektor. Den er dog stadig betydeligt lavere end før krisen, mens antallet af offentligt ansatte er stort set uændret.

Som både Formandskabet og Dansk Arbejdsgiverforening (DA) har vist, er en betydelig del af stigningen i den private lønmodtagerbeskæftigelse båret af udenlandske statsborgere. Det viser noget om, hvor afhængig Danmark er af dygtige og motiverede udenlandske medarbejdere, men også noget om, at vores forsørgelsesystem har brug for gennemgribende reformer.

Trods stigende beskæftigelse er det kun lykkedes at øge beskæftigelsesomfanget ganske svagt blandt danske statsborgere. Risikoen for at arbejdspladser også fremover flytter ud af landet stiger pga. mangel på specifikke kompetencer.

Formandskabet forventer en meget stor udvidelse af beskæftigelsen over en kort årrække – 200.000 flere beskæftigede frem mod 2020. Det er primært personer uden for arbejdsstyrken, der skal i beskæftigelse, mens ledigheden stort set vil være uændret. DA er bekymret for, at der ikke er den væsentlige ledige kapacitet i økonomien, som er hele forudsætningen for Formandskabets positive prognose. Årsagen til det er, at det ikke i tilstrækkelig grad kan betale sig at tage job i den lave ende af lønskalaen, fordi niveauerne i indkomstoverførselssystemet ikke respekterer de mindstelønninger, der er aftalt af arbejdsmarkedets parter.

Der er derfor stor risiko for, at en så hurtig og kraftig udvidelse af beskæftigelsen snart vil øge manglen på arbejdskraft og forværre konkurrenceevnen. Der er allerede nu begyndende tegn med meldinger fra virksomhederne om produktionsbegrænsninger, fordi de mangler arbejdskraft, markant vækst i nye jobannoncer i årets første måneder, og lav ledighed i udvalgte a-kasser. Erfaringerne viser, at manglen på arbejdskraft kan accelerere på meget kort tid. DA savner, at Formandskabet forholder sig til den problemstilling og hvordan vi undgår at havne her.

Det er helt afgørende, at kommunerne evner at integrere de flygtninge, der kommer til Danmark. Her er et potentiale, som det slet ikke er lykkedes at udnytte - til skade for den enkelte og for det danske samfund. Redskaberne er udviklet, som f.eks. virksomhedspraktik og løntilskud. Desuden har arbejdsmarkedsparter udviklet en drejebog, der viser, hvordan man konkret kan bruge værktøjerne til at få fodfæste på arbejdsmarkedet. Desværre er der kun få kommuner, der bruger den.

Den stigende beskæftigelse har sammen med tilbagetrækningsaftalen positiv betydning for de offentlige finanser. Det ændrer dog ikke ved, at der kommer en lang periode, hvor arbejdsstyrkens andel af befolkningen falder, og hvor det strukturelle underskud i den offentlige sektor vil overstige budgetlovens grænse, og endda i 10 år udgøre mere end 1 pct. af BNP. Det hele bygger på et af verdens højeste skattetryk.

Formandskabet konkluderer, at det ikke er et reelt økonomisk problem! Men Formandskabet overser, at den offentlige sektor beslaglægger enormt mange ressourcer i det danske samfund sammenlignet med andre lande og at udgifter til indkomstoverførsler er større i Danmark end i de fleste andre OECD-lande. Hvis det danske samfund brugte samme andel af BNP som Sverige på offentlige indkomstoverførsler til personer i den erhvervsaktive alder, ville den offentlige sektor spare 60 mia. kr. på de offentlige udgifter.

Tidligere har Formandskabet selv lagt vægt på, at et vedvarende underskud på den offentlige saldo påvirker troværdigheden omkring dansk økonomi negativt – hvorfor er det ikke længere et argument, som Formandskabet lægger vægt på?

2. Yderområder i Danmark

Formandskabets solide analyser viser, at der er lige muligheder, uanset hvor i landet man er vokset op. Det gælder både uddannelsesmuligheder og indkomstmuligheder i voksenlivet.

Når Formandskabet tager højde for, at alders- og uddannelsesfordelingen er en anden i yder-kommunerne end i resten af landet, er erhvervsdeltagelsen faktisk højere her.

Spørgsmålet er, om samme resultat viser sig, hvis man i stedet så på den samlede grad af offentlig forsørgelse blandt borgerne i yderområderne? Det er almindelig kendt, at der er stor variation i, hvordan kommuner administrerer forsørgelsesordninger i forhold til borgerne.

Forskelle i indkomster mellem kommuner bliver mindre, når skattesystemets omfordeling kommer med i billedet. Det ville have været interessant, hvis Formandskabet var gået videre og set på, hvad geografiske forskelle i boligudgifter og forbrugerpriser rent faktisk betyder for forbrugsmulighederne forskellige steder i landet. Kunne det tænkes, at tilskyndelsen til at være i offentlig forsørgelse var større i nogle dele af landet end i andre? Hermed en idé til efterårets diskussionsoplæg.

Dansk Byggeri

Kapitel I og II: Konjunkturvurdering og aktuel økonomisk politik samt offentlige finanser

Vi glæder os over, at der langt om længe er fremgang i dansk økonomi. Det går bedre både på de danske eksportmarkeder og med den hjemlige efterspørgsel, men væksten sker ud fra et lavt niveau.

Ifølge formandskabet var BNP i 2014 godt 4,5 % lavere end i en normal konjunktursituation, da både forbrugskvoten og investeringskvoten lå langt under deres normale niveauer. Det indebar, at beskæftigelsen i fjor var 100.000 lavere end den skønnede strukturelle beskæftigelse.

Formandskabet vurderer, at væksten vil blive kraftig nok til, at output gap'et vil blive reduceret med næsten 2 procentpoint fra 2014 til 2016. Selvom der er fremgang at spore, vil BNP til næste år blive ca. 2,5 % lavere end i en normal konjunktursituation. Det virker derfor absurd, når der engang imellem er nogen, som advarer mod, at dansk økonomi umiddelbart står overfor at blive overophedet.

Vi mener, at der kunne have været en grundig analyse af arbejdsmarkedet på baggrund af den offentlige debat om flaskehalse. Vi er enige med formandskabet i, at lønudviklingen bekræfter, at der fortsat er ledig kapacitet i økonomien.

Dansk Byggeri har i april i år offentliggjort en analyse af fremtidens arbejdsmarked, hvor det fremgår, at der frem til 2018 vil være ledig kapacitet blandt faglærte med uddannelser i bygge- og anlægsbranchen, men at der på længere sigt vil være behov for at uddanne endnu flere.

Bygge- og anlægsbranchen har ikke forsømt at uddanne lærlinge, men en meget stor del af de faglærte medarbejdere, der er blevet udannet i branchen, har med tiden skiftet ansættelse til andre brancher. Vores fremskrivning viser, at efterspørgslen vil vokse, og at der om ti år vil mangle 10.500 faglærte i bygge- og anlægsbranchen. Det understreger nødvendigheden af, at vi allerede nu øger uddannelsesindsatsen samtidig med, at vi sammen med vores overenskomstpartnere ser på omkostningerne ved at uddanne faglærte.

Der vil også blive mangel på medarbejdere med videregående uddannelser, og der er ikke mindst behov for at forbedre mulighederne for at kunne efteruddanne sig fra faglært til videregående niveau.

For så vidt angår formandskabets vurderinger af den gennemsnitlige økonomiske vækst i årene 2017-2020, mener vi, at en realvækst på 2,8 % om året er temmelig optimistisk.

Ser vi på investeringerne i boliger, mener vi, at formandskabet fortsat er for optimistisk. Vi har dog noteret os, at skønnet for væksten i boliginvesteringerne i 2015 er justeret ned fra + 5,3 % i efterårsrapporten 2014 til nu + 3,8 %. Dansk Byggeri vurderer, at investeringerne i boliger vil ligge på et næsten uændret niveau fra 2014 til 2015.

Boliginvesteringer omfatter både nybyggeri og hovedreparationer. Vi skønner, at nybyggeriet stiger i år, hvorimod der er fald i hovedreparationerne, som tegner sig for 2/3 af boliginvesteringerne. Faldet skyldes, at udbedringerne i 2014 efter stormene i slutningen af 2013 er afsluttet, og at renoveringerne af de almene boliger falder med 2,5 mia. kr. fra 2014 til 2015 ifølge Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. I år er der også et fald inden for de private hovedreparationer, fx nye vinduer og hulmursisoleringer, fordi BoligJobordningen ophørte med udgangen af 2014.

For så vidt angår udlånsrenter for erhverv, vil vi gerne pointere, at den faldende tendens alene gør sig gældende for de store virksomheder. For ifølge Erhvervs- og

Vækstministeriets redegørelser om kredit- og finansieringssituationen har renteniveauet for udlån til SMV-segmentet i de senere år været totalt afkoblet fra det generelle rentefald.

Set i bakspejlet kan vi konstatere, at finanspolitikken blev strammet for hårdt i 2011-2013, hvilket medvirkede til dansk økonomis betydelige vækstefterslæb i forhold til vore nabolande. Vi er enige med formandskabet i, at den svagt kontraktive politik med en finanseffekt på -0,3 % i både 2015 og 2016 er passende. Vi er også enige i, at det vil være forkert at fremrykke finanspolitiske stramminger, da det vil kunne risikere at bremse det spirende opsving.

Formandskabet gentager anbefalingen fra efteråret 2014 om at begrænse muligheden for at optage variabelt forrentede realkreditlån. Vi vil derfor også gentage vort budskab om, at man ikke bør stramme reguleringen af boliglån med variabel rente på nuværende tidspunkt, da boligmarkedet, samlet set, langt fra er tilbage på før-kriseniveauet.

Vi tilslutter os formandskabets ønske om at opnå et bedre overblik over omfanget og doseringen af de offentlige investeringer, og at det er ønskeligt at få udredt årsagerne til, at det faktiske forløb for investeringerne ofte ikke følger det planlagte forløb. Vi har længe efterlyst en langsigtet plan for de politisk bestemte investeringer, som markedets aktører kan forholde sig til.

De offentlige investeringer har i de senere år været på et højt niveau efter danske forhold. Men målt som procent af BNP har Danmark underinvesteret kraftigt i perioden 2000-2013 i forhold til de lande, vi normalt sammenligner os med, som fx Holland, Sverige, Norge og Finland. Det relativt høje niveau for de offentlige investeringer i 2012-15 skal under alle omstændigheder ses i forhold til et lavt "normalniveau", hvor vi ikke formår at vedligeholde vores nationalformue.

Kapitel III: Bankunion

Det er vigtigt, at det private erhvervsliv har et stabilt, gennemsigtigt og effektivt finansielt system, der kan sikre lave finansieringsomkostninger. Dansk Byggeri støtter op om en tiltrædelse til Bankunionen i det omfang, en tiltrædelse vil fremme de nævnte formål.

Der er imidlertid betydelig usikkerhed om behandlingen af den danske realkreditsektor, som har en forretningsmodel, der adskiller sig væsentligt fra det øvrige Europa.

Den danske realkreditsektor udgør ca. halvdelen af den finansielle sektor her i landet, og realkreditsektoren spiller som bekendt en meget stor rolle for byggeaktivi-

teten. Det er derfor helt afgørende for Dansk Byggeris opbakning til en tiltrædelse til Bankunionen, at der er fuld klarhed om og fuld sikkerhed for, at den danske realkreditsektor også fremover vil kunne fungere på en tilfredsstillende måde.

Kapitel IV: Yderområder i Danmark

Dansk Byggeri vil gerne kvittere for en god og overskuelig fremstilling af yderområderne og af nogle af de meget iøjnefaldende udfordringer, som områderne står overfor.

Den måde, som formandskabet inddeler landet på, er acceptabel på trods af definitionens simple konstruktion. Kortlægningen styrkes ved, at definitionen på yderområder bliver suppleret ved, at man medtager indkomsten i kommunerne. Problemerne i yderområderne er med andre ord mere komplekse end alene den geografiske placering.

Afstandene i Danmark er ikke større, end det bør være muligt at bo og leve, hvor man måtte ønske, og det er vi i Dansk Byggeri grundlæggende tilhængere af. Det er imidlertid afgørende, at den transportmæssige (veje og kollektiv trafik) og forsyningsmæssige (varme, vand og digitale) infrastruktur fungerer tilfredsstillende. For ellers vil befolkningen føle sig tvunget til at flytte fra yderområderne.

Dansk Byggeri er enig med formandskabet i, at et bredt geografisk udbud af ungdomsuddannelser, herunder ikke mindst erhvervsuddannelserne, er vigtigt for at sikre, at vi udnytter kompetencerne bedst muligt.

Spændet mellem priserne på boliger i bykommuner og priserne på boliger i yderkommuner er udvidet dramatisk i perioden fra 1992 til 2014. Boligmarkedet har særlig stor betydning for yderområdernes udvikling, og de mange tomme boliger er i stigende grad en udfordring.

Tomme og faldefærdige boliger har en negativt afsmittende effekt på attraktiviteten af lokalområdet. Der er iværksat politiske initiativer i form af tilskud til nedrivning af faldefærdige huse i landdistrikter. Omfanget af nedrivningsmodne boliger er meget stort. Statens Byggeforskningsinstitut anslår, at der er ca. 60.000 boliger, men behovet er formentlig endnu større.

Puljen for 2014 og 2015 tilsammen giver mulighed for at nedrive i alt 6.500 boliger, men indtil nu er der kun revet nogle få hundrede boliger ned. Der vil med de nuværende aftaler kun blive nedrevet ca. 1.400 boliger om året frem mod 2020. Der er således et stort behov for at forøge nedrivningsaktiviteten.

Dansk Byggeri mener, at det kunne have været interessant, hvis formandskabet havde analyseret de økonomiske effekter af, at den danske sommerhusregel var blevet ophævet, så det ville blive muligt for udlændinge at købe sommerhuse i Danmark.

Landsorganisationen i Danmark

LO er enig med de Økonomiske Vismænd i, at de offentlige finanser i Danmark er sunde. "Det er der grund til at glæde sig over, men vi skal fastholde fokus på økonomiske initiativer, der holder liv i opsvinget", siger LO's formand Harald Børsting. Kommentaren kommer som reaktion på den nye vismandsrapport, der blev offentliggjort i dag.

- Også til næste år forventer LO, at Danmark ligger et stykke fra EU's grænse for offentlige underskud. Det skal vi forstå at udnytte, så vi fortsætter den positive udvikling med jobskabelse og vækst, siger Harald Børsting.

Han noterer sig samtidig, at udsigten for de offentlige finanser på mellemlangt sigt, den såkaldte "hængekøjeeffekt" er blevet væsentligt bedre.

- Derfor er det vigtigt ikke at overreagere med opstramninger til skade for både væksten og fordelingen. "Vent og se" er et godt råd i denne sammenhæng. Beskæftigelsen ventes at vokse med 65.000 fra 2014-2016. Det skyldes ikke mindst, at konkurrenceevnen er forbedret de seneste år, og at det er plads til at løfte den offentlige service.

- Jeg deler fuldt ud vismændenes positive syn på dansk økonomi og finder deres forudsigelse om markant jobfremgang særdeles realistisk, slutter Harald Børsting.

Dansk Metal

Konjunkturvurdering

Dansk Metal deler vismændenes vurdering af, at der er udsigt til et bredt funderet opsving i dansk økonomi.

Vismændene skønner, at den aktuelle produktion ligger godt 4¼ pct. under det strukturelle niveau, og at beskæftigelsesgabet er på ca. 100.000 personer. Der er altså masser af ledig kapacitet.

Metal hæfter sig ved, at selv om der er masser af ledige hænder, bliver det stadig sværere at finde den fornødne kvalificerede arbejdskraft på udvalgte områder i industrien. Det gælder ikke mindst værktøjsmagere og industriteknikere med de efterspurgte kompetencer især inden for CNC-området samt klejnsmede med opdaterede svejse kvalifikationer.

Der er derfor behov for en jobrettet opkvalificeringsindsats målrettet mangelområder i industrien for at give ledige de nødvendige kompetencer til at matche virksomhedernes høje krav. Det betyder, at der bør gives fleksible muligheder for valg af kurser inden for CNC- og svejseområdet, når det gælder lediges ret til 6 ugers jobrettet uddannelse.

Vismændene forudser en markant fremgang i erhvervsinvesteringerne i lyset af de bedre konjunkturer, en mærkbar forbedring af konkurrenceevnen og virksomhedernes store opsparing. Metal deler denne vurdering. Mange har imidlertid haft travlt med at fortælle en historie om, at det lave investeringsniveau kan tilskrives, at det ikke er attraktivt at investere i Danmark, men virksomhederne har helt naturligt holdt igen med at investere i lyset af den svage efterspørgsel. Det danske investeringsproblem er derfor en myte.

Vismændene forudså i rapporten fra efteråret 2014 en svækket dansk lønkonkurrenceevne frem mod 2020. Metal er meget tilfreds med, at vismændene nu har en mere positiv vurdering af dansk konkurrenceevne frem mod 2020.

Metal undrer sig over vismændenes skøn over lønudviklingen i tysk industri. Vismændene antager, at de tyske industrilønninger stiger med 2,5 pct. i 2015 og 2,3 pct. i 2016. Til sammenligning forventer EU-kommissionen i sin nye prognose lønstigninger i Tyskland på 3,0 pct. i 2015 og 2,7 pct. i 2016. Overenskomstresultaterne for de industriansatte i Tyskland tyder på, at selv EU-kommissionens skøn er i den lave ende.

De højere tyske lønstigninger vil isoleret set styrke dansk lønkonkurrenceevne i 2015 og 2016. Tyskland er vores vigtigste samhandelspartner, men også den største konkurrent til danske varer. Derfor vil de højere tyske lønstigninger øge dansk eksport og dermed beskæftigelsen i industrien. Samtidig må det forventes, at de tyske forbrugere vil skrue op for privatforbruget som følge af den relativt høje real-lønsfremgang. Og det vil også gavne dansk eksport.

Offentlige finanser

Dansk Metal er vismændenes vurdering af, at den førte finanspolitik er holdbar. Det betyder, at der er stor troværdig forbundet med de offentlige finanser. Metal finder

derfor ligesom vismændene, at hængekøjeudfordringen ikke er en reel økonomisk udfordring.

Metal noterer desuden, at hængekøjen er mindre i nærværende rapport sammenlignet med vismændenes opgørelse i foråret 2014. Metal er derfor også meget tilfreds med, at vismændene understreger den store usikkerhed, som de langsigtede fremskrivninger er forbundet med.

På den baggrund deler Metal fuldt ud vismændenes forslag om at håndtere hængekøjeudfordringen via ændringer i EU's regler, så udskudt skat fra pensionsformuerne indregnes i vurderingen af, om de offentlige finanser er i tråd med grænserne for den strukturelle saldo. På den måde vil hængekøjeudfordringen kunne adresseres inden for rammerne af en holdbar finanspolitik.

Yderområder i Danmark

Dansk Metal kvitterer for, at vismændene har fokus på yderområder i Danmark. Det er en diskussion, som kræver et endnu stærkere beslutningsgrundlag i lyset af, at der ifølge Danmarks Statistik befolkningsprognose er udsigt til et fortsat fald i befolkningstallet i yderområderne.

Vismændene finder i sine analyser, at børn, der er vokset op i yderområderne, har lige så gode muligheder i voksenlivet som børn, der er vokset op i andre dele af landet. På den baggrund konkluderer vismændene, at de foreliggende analyser og vurderinger ikke giver grundlag for at sige, om støtten bør være større eller mindre end i dag.

Metal hæfter sig imidlertid ved, at vismændene ser på en periode med en mere decentraliseret uddannelsesstruktur. Det betyder, at der i dag er langt færre erhvervsskoler end for 30 år siden. Vismændene påpeger selv, at afstanden til uddannelsesinstitutionerne kan være en barriere for, at unge i yderområderne fuldfører en erhvervskompetencegivende uddannelse. Metal efterlyser derfor, at vismændene forholder sig til denne problematik i sine konklusioner.

Der skal nemlig uddannes langt flere unge i en årgang fremadrettet, og der er samtidig bred enighed om, at vi kommer til at mangle faglært arbejdskraft i de kommende år. Metal mener derfor, at tendensen til hovedkulds centralisering af erhvervsuddannelserne bør stoppes, da adgang til lokale uddannelses tilbud af høj kvalitet er helt central i bestræbelserne på at få flere unge i yderområderne til at gennemføre en erhvervskompetencegivende uddannelse. Det fremtidige udbud af grund- og hovedforløb bør derfor tage højde for, at der er en forventning om øget tilgang til erhvervsuddannelserne.

Metal havde derudover gerne set, at vismændene havde forholdt sig mere konkret til havnenes betydning og samspillet mellem transportformerne, da det er vigtige rammevilkår for yderområderne i Danmark.

Vi skal undgå intern konkurrence mellem havne baseret på offentlig støtte. Det indebærer, at der bør ske en prioritering af offentlige støttemidler til havnene. Det betyder samtidig, at statslige infrastrukturinvesteringer skal sikre samspil mellem transportformerne, så varerne nemt og hurtigt kan flyttes mellem forskellige transportformer, og kunderne dermed kan komme effektivt til og fra havnene.

Akademikerne

De private byerhverv er en motor for væksten

Akademikerne glæder sig over, at det svage opsving har bidt sig fast, og noterer sig, at formandskabet i deres positive vurdering af prognosen for dansk økonomi igen tydeligt fremstiller betydningen af de private byerhverv, der fortsat genererer mest BVT. Det var ifølge formandskabet i efteråret 2014 en af de centrale årsager til, at de dengang forventede en stærkere, positiv udvikling i dansk økonomi fra 1. kvartal 2015. Og det har vist sig tilfældet. Det understreger også iagttagelsen af, at de erhverv, der har god adgang til og anvender et højt kompetenceniveau, også opnår en langt højere værditilvækst og dermed bidrager ganske positivt til fremgangen i dansk økonomi.

Fra 2014 til 2020 ventes beskæftigelsen at vokse med godt 200.000 personer, givet den skønnede årlig vækst i BNP på 2,75 pct. I forhold til tidligere prognoser er beskæftigelsesfremgangen for hele denne periode løftet med 15.000 personer, og faldet i ledigheden er på ca. 30.000 personer sammenholdt med 2014. Væksten i den offentlige beskæftigelse vil udgøre i størrelsesordenen 15.000 personer.

AE har for Akademikerne beregnet, at grundet uddannelsessatsningen og tilbagetiltrækningsreformen kommer der frem mod 2020 ca. 10.000 flere akademikere i arbejdsstyrken om året. Fra 2020 til 2040 stiger det til 15.000 årligt. Det vil medføre at en fjerdedel af den samlede stigning i 2020 vil udgøres af akademikere.

Men en stigning i beskæftigelsen på 200.000 betyder også, at der bliver brug for alle, og i lyset af varsler om mangel på kvalificeret arbejdskraft, endda flaskehalse indenfor fx teknik, natur- og sundhedsvidenskab i de vigtige produktionserhverv, betyder derfor også, at den aktuelle højtuddannede arbejdskraftreserve ikke må falde ud af dagpengesystemet og dermed miste yderligere tilknytning til arbejdsmarkedet, og at deres kompetenceniveau skal fastholdes.

På den anden side af 2020 – holdbarhed og pensioner

Fra Akademikernes side fastholdes en anbefaling om at sikre ro om pensions-systemet. Hvis de nyansatte akademikere skal bakke op om tvungne bidrag til pensionsordninger, der først kan komme til udbetaling ved pensionering som 74årig, er der i allerhøjeste grad brug for en bundsolid tillid til, at man kan regne med pensionerne.

De senere års indgreb, hvor forøgelse af skatten på pensionsafkast samt omlægningen af kapitalpensionerne, har bidraget med 60 mia. kr. til en her og nu sikring af den finanspolitiske holdbarhed, er ikke en vej, der fortsat bør betrædes. Senest har pensionspakken for 2015 bidraget med ca. 15 mia. kr. – igen til sikring af kortsigtet holdbarhed.

Men alle disse indgreb rækker ved tilliden til sammenhængen i pensionssystemet. Og dermed til den kollektive opbakning og langsigtede bæredygtighed af dansk økonomi.

Vismændene fremhæver også betydningen af, om indekseringen af levealderen bliver omsat til højere pensionsaldrer. Opstår der usikkerhed om politikernes villighed til at gennemføre modellen, vil også det kunne rukke ved den fremtidige finansiering og holdbarhed. Det vil så tvivl om den pensionsmodel, som Danmark er berømt for i store dele af verden, kan fastholdes. Akademikerne kvitterer hermed for vismændenes tydelige fremstilling heraf.

Tema: Yderområder i Danmark

Akademikerne kvitterer for formandskabets blik for et sammenhængende Danmark og er helt enig i, at der fortsat skal sikres et ordentligt udbud af gode folkeskoler og ungdomsuddannelser i hele Danmark, også i yderkommunerne. Det vil fastholde og forbedre den sociale mobilitet – samt understøtte et reelt jobmarked for kvalificeret arbejdskraft.

Det er tydeligt på formandskabets oplæg, at urbaniseringen har kraftigt fat i Danmark; de unge flytter ikke tilbage til yderkommunerne efter endt uddannelse i samme grad som før. Især de højtuddannede unge bliver i de større byer, særligt i de største universitetsbyer – for her er også det allerstørste udbud af videnstunge arbejdspladser. Akademikerne har i denne forbindelse bidt mærke i formandskabets omtale af eksemplerne fra Storbritannien og Sverige, hvor lokalisering af fx nye uddannelsesinstitutioner i yderområderne viser en reel positiv beskæftigelseeffekt – også i den private sektor.

Produktivitet, mobilitet og adgang til de rette kompetencer

Formandskabet identificerede i sidste rapport en lav produktivitet i visse typer erhverv, som også er ramt af et lavt vidensniveau blandt medarbejderne, når vi sammenligner Danmark med andre OECD-lande. En bekymring, Akademikerne delte med DØR. Der er bestemt et stort potentiale for at øge viden i visse brancher og visse typer virksomheder – især i de mindre.

I denne rapport ses så en dobbelt bekymring hos formandskabet og deraf følgende meget spændende drøftelse i oplægget: Dels analyseres fra-flytningen og den siden 2010 direkte affolkning af visse yderområder i Danmark; og det problematiseres, at de unge ikke vender tilbage efter endt uddannelse. Samtidig vurderes det også af formandskabet, at øget støtte til yderkommunerne kan sænke produktiviteten i samfundet totalt, idet virksomhedernes produktivitet øges ved agglomeration; samlokalisering med andre beslægtede virksomheder.

Men Akademikerne er enig med formandskabet i, at Danmark er et lille land, og er grundlæggende af den opfattelse, at det har høj værdi i form af bl.a. stærkere sammenhængskraft at have en god videndistribution i hele landet, og at der er et stort vækstpotentiale i at løfte vidensniveauet, også i landets mindre virksomheder, som ligger i yderområderne. En bedre fordeling af viden i landet bør styrkes netop nu, så vi udnytter landets konkurrencefordel som et åbent, funktionelt og homogent samfund, og de mindre virksomheder i hele landet får en chance for at få noget ud af uddannelsessatsningen.

Det er bemærkelsesværdigt at se, at mens Københavnsområdet har øget sit aktivitetsniveau og - trods lommer med høj arbejdsløshed - klarer sig godt, så har resten af Sjælland lidt under krisen. Og mens Aalborg og Aarhus fungerer som dynamoer bl.a. pga. et stort udbud af forsknings-tunge uddannelsesinstitutioner, så ses igen en tydelig tendens: jo længere væk fra de største byer, jo lavere indkomst, dårligere adgang til kompetencer mv.

Derfor støtter Akademikerne også op om de større regionale erhvervs-samarbejder som Business Nord, Business Region Aarhus og Greater Copenhagen, da de netop danner rammen for samarbejder på tværs af kommuner og regioner med bl.a. det formål at sikre en god sammen-hængende erhvervsservice i hele regionen, øget mobilitet samt ikke mindst en bedre regional fordeling af arbejdskraft.

Akademikerne har desuden noteret sig, at DØR viser, at den offentlige service halter lidt bagud i yderkommunerne og støtter varmt op om en ordentlig offentlig service - også i yderkommuner og mindre købstæder rundt om i landet. For mens offentlig erhvervsservice og en veldrevet turismeindsats gavner den private sektor direkte, så bidrager fastholdelse af offentlige stillinger fx i borgerservice, biblioteker, skoler,

gymnasier og sundhedshuse til et reelt jobmarked for den kvalificerede arbejdskraft i områder, der ligger længere væk fra de store byer. Og det er vigtigt, hvis familier med to fuldtidsarbejdende skal flytte fra by mod land.

Det er en væsentlig rammebetingelse for et velfungerende arbejdsmarked – privat som offentligt - at der er nem adgang til offentlige velfærds-institutioner med lange åbningstider og høj kvalitet, så medarbejderne har mulighed for at få arbejds- og familieliv til at hænge sammen, når de skal bruge lang tid på transport hver vej i en overgangsfase, hvor jobbet i yderkommunen prøves af.

For rammebetingelserne betyder noget: Med bedre infrastruktur og høj mobilitet i hele landet vil et langt mere fleksibelt arbejdsmarked kunne udvikle sig til direkte gavn for yderkommunerne.

Akademikerne støtter derfor op om udbygning af en bedre infrastruktur i Danmark; især skal den digitale struktur udbygges og forbedres i hele landet, så vi med rimelighed og uden at reducere produktiviteten betydeligt kan rette op på det skæve Danmark. Men vi mangler viden om ny teknologisk betydning for mobiliteten i et land som Danmark, og det kunne være spændende at se formanskabets bud på dette.

Erhvervsstøtteordning kan give mere viden til yderområderne

Der er stadig er stor ressource af nyuddannede i arbejdsstyrken, som er ledige som følge af både konjunkturerne og en markant større produktion af kandidater, især fra universiteterne. En af grundene hertil er, at de mindre virksomheder især i yderområderne samt de nyuddannede ikke finder hinanden af sig selv.

Derfor støtter Akademikerne op om udviklingen af nye, enkle erhvervsstøtteordninger, der skal øge vidensniveauet i landets mindre virksomheder, og som i en overgangsfase kan medvirke til nedbrydning af de barrierer hos både virksomhed og arbejdstager, der gør, at markedet ikke fungerer af sig selv.

Undersøgelser har vist, at en tredjedel af de private virksomheder ikke rekrutterer ansøgere med mere end en times kørsel, mens de fleste nyuddannede jo bor i de større byer, når studiet er færdigt. Og samtidigt viser DØR tydeligt i denne rapport, at jo højere uddannelse de unge tager, jo færre flytter tilbage. Der er altså barrierer på begge sider, som bidrager til den omtalte negative spiral, som den manglende tilbagevenden til yderområderne og nedlæggelsen af arbejdspladser der, medfører. Og det er Danmark ikke tjent med.

Dansk Industri

1. Konjunkturvurdering og offentlige finanser

Vismændenes prognose tegner et mere optimistisk billede af de økonomiske udsigter de næstkommende år, end DI's seneste vurdering fra februar. DI er dog enige i retningen på økonomien, hvor det seneste års fremgang ser ud til at fortsætte og tage til i styrke. Vismændenes vurdering af væksten hører dog til i den høje ende blandt prognosemagerne.

Vismændene skønner et underskud på den offentlige saldo på 3,0 pct. af BNP i 2016. Selv om det vurderes mest sandsynligt, at Danmark ikke vil få en henstilling, påpeger vismændene, at den forventede forbedring af saldoen hviler på en væsentlig opstramning af finanspolitikken de kommende år. Dermed anser vismændene også opstramningen for nødvendig.

I egenskab af finanspolitisk vagthund bør vismændene fremhæve, at de finanspolitiske rammer for 2016 er overordentligt stramme. DI mener, at usikkerheden om udgifter til asylmodtagere og offentlige investeringer sandsynliggør, at den faktiske saldo meget vel kan overskride 3 pct. af BNP i 2016. DI mener derfor, at regeringen burde holde lidt mere igen med de offentlige udgifter i 2016.

Vismændenes vurdering af den økonomiske udvikling frem mod 2020 hviler på en vurdering af, at der aktuelt er et stort omfang af ledige ressourcer i økonomien. Ifølge vismændene var beskæftigelsen i 2014 ca. 100.000 lavere end i en normal konjunktursituation. Med udsigt til en betydelig stigning i den strukturelle beskæftigelse på skønsmæssigt godt 100.000 personer fra 2014 til 2020 forudser vismændene en samlet beskæftigelsesstigning fra 2014 til 2020 på mere end 200.000 personer i takt med at konjunkturerne bedres.

Det er DI's indtryk, at et stigende antal virksomheder finder det sværere at rekruttere medarbejdere. Og flere virksomheder kan slet ikke rekruttere den nødvendige arbejdskraft. Det vækker bekymring på et så tidligt tidspunkt i et opsving, og det tyder på, at der ikke er de ledige ressourcer, som vismændene påstår.

DI stiller sig således meget tvivlende over for, om det vil være muligt at øge beskæftigelsen med 200.000 personer frem mod 2020 uden nye arbejdsmarkedsreformer. Hvis virksomhederne ikke kan få den arbejdskraft de har brug for, kan det sætte en effektiv stopklods på det spirende opsving.

Vismændenes beregninger af den finanspolitiske holdbarhed viser, i lighed med tidligere fremskrivninger, at finanspolitikken overordnet er godt og vel holdbar. Fremskrivningen viser også, at saldoen forbedres frem mod 2020, men at den herefter

ter forværres, og at der er udsigt til en langvarig periode med store underskud på de offentlige finanser.

Vismændene gentager deres pointer om, at hængekøjen ikke er et reelt økonomisk problem, fordi gælden på intet tidspunkt bliver faretruende høj, og fordi staten har meget store implicite aktiver i form af udskudte skatter på pensionsopsparinger. Vismændene foreslår derfor enten, at EU-reglerne ændres, eller at beskatningen af ratepensioner omlægges, så skatten betales ved indbetaling frem for ved udbetaling.

I rapporten indgår beregninger, der viser, at det vil indebære en væsentlig forringelse af saldoen, hvis politikerne ikke vedtager den forudsatte indeksering af efterløns- og pensionsalderen i hhv. 2027 og 2030.

Det understreger vigtigheden af, at et bredt flertal i Folketinget bakker op om og som minimum vedtager den aftalte indeksering i 2015. DI anbefaler dog, at man samtidig forkorter varslet fra 15 til 10 år, fordi det både afhjælper hængekøje-problematikken og øger vækstpotentialet i økonomien. DI mener ikke, at straksbeskatning af ratepensionerne er en god løsning. Det er generelt et godt princip, at pensioner beskattes ved udbetaling, da det sikrer, at staten har relativt store indtægter, når der er relativt mange pensionister, som også indebærer store offentlige udgifter.

2. Bankunion

Vismandsrapporten indeholder et temakapitel om bankunionen. Vismændene vurderer, at fordelene ved dansk deltagelse er væsentligt større end ulemperne. Det absolut afgørende element er muligheden for at indgå i en fælles forsikringsordning. Vismændene understreger dog, at der bør skabes øget klarhed omkring opretholdelsen af den danske realkreditmodel samt omkring den præcise udformning af den fælles bagstopper før Danmark tiltræder.

DI er enige i, at dansk deltagelse i bankunionen vil være godt for Danmark. Fælles EU-regler er et værn mod fremtidige finanskriser, fordi de gavner den finansielle stabilitet i Europa, tilliden til fremtiden og virksomhedernes adgang til kapital. Det kan blive økonomisk kostbart at stå udenfor, fordi Danmark vil blive tvunget til både at have et strengere tilsyn og hårdere kapitalkrav. Danmarks politiske indflydelse i EU vil generelt også være større, hvis vi deltager i bankunionen.

3. Yderområder i Danmark

Vismændene har udarbejdet et temakapitel om den økonomiske betydning af at leve i et yderområde i Danmark og afvandringen herfra. Samlet konkluderer vismændene, at der ikke er belæg for økonomiske-politiske initiativer, der skal stimulere aktivitet og bosætning i yderområderne. Endvidere finder vismændene, at effektivitetshensyn kan tale for, at tiltag omvendt bør tilskynde til, at aktivitet flyttes væk fra

yderområderne og fordelingshensyn bedst varetages via den generelle omfordeling, der rettes mod personer, uanset hvor de bor.

Vismændenes analyse er et væsentligt bidrag til viden i debatten om, hvordan man skal håndtere den flytning af ressourcer, der har fundet sted gennem de sidste mange år fra land til by. DI gennemfører årligt en undersøgelse af det lokale erhvervs-klima, og her er det især udfordringer i forbindelse med lokal infrastruktur og rekruttering af kvalificeret arbejdskraft, som virksomhederne i yderområderne fremhæver. Selvom vismændene finder, at der ikke er økonomiske argumenter for at gennemføre initiativer, der understøtter aktivitet og bosætning betyder det derfor ikke, at virksomhederne lokalt ikke kan opleve udfordringer i forhold til deres placering.

Håndværksrådet

I Håndværksrådet er vi enige i formandskabets analyse af dansk økonomi. I de kommende år er der udsigt til højere økonomisk vækst i Danmark – og væksten vil ikke mindst være drevet af fortsat fremgang på eksportmarkederne. Men til forskel fra de seneste år ventes privatforbruget nu også at komme op i et højere gear og dermed give et større bidrag til vækstskejsen.

Håndværksrådets egne konjunkturmålinger bekræfter da også vismændenes optimisme, da især mange små og mellemstore virksomheder med afsætning på hjemmemarkedet giver udtryk for en stigende optimisme.

Ifølge vores målinger er det særligt SMV'ernes beskæftigelsesforventninger, som nu er højere, end de var på samme tidspunkt sidste år.

Håndværksrådets analyser afslører dog også, at der er stor usikkerhed om styrken af opsvinget, og derudover er finansieringssituationen for SMV'erne endnu ikke tilfredsstillende. De statslige lånefonde har i kriseårene med lånetørke vist deres værd, og trods økonomisk opturn ser vi dem fortsat spille en rolle i de kommende år.

Da væksten, ifølge vores målinger, samtidigt er meget ujævnt fordelt, mener vi stadig, at der er behov for at styrke efterspørgslen efter håndværkerydelser gennem en bolig-jobordning, og vi opfordrer derfor regeringen til at genindføre ordningen, som efter vores mening har styrket beskæftigelsen og haft klar afdæmpende virkning på omfanget af det sorte arbejde.

Formandskabet beskæftiger sig også med spørgsmålet om dansk tilslutning til bankunionen. Spørgsmålet kan umiddelbart virke perifært for de små og mellemstore

virksomheder, som er medlemmer i Håndværksrådet. Vi har imidlertid noteret os, at Nationalbanken anbefaler en tilslutning til bankunionen – og at Det Økonomiske Råd i maj-rapporten mener, at fordelene ved dansk medlemskab vil overstige ulemperne.

For Håndværksrådet er det afgørende, at Danmark har et robust og fleksibelt finansielt system, der effektivt og billigt muligt er i stand til at håndtere den løbende kreditformidling og samtidig tage hånd om pludselige finansielle kriser.

For Håndværksrådet er det af afgørende betydning, at der i tilfælde af dansk tilslutning til bankunionen bliver skabt fuld sikkerhed om det danske realkreditsystem, som i høj grad anvendes som finansieringskilde i de små og mellemstore virksomheder.

Da denne sikkerhed endnu ikke er på plads, stiller Håndværksrådet sig på nuværende tidspunkt yderst skeptisk over for en dansk tilslutning til bankunionen.

Afslutningsvis vil Håndværksrådet gerne knytte et par kommentarer til vismændenes analyse af yderområderne.

Analysen bekræfter Håndværksrådets egne observationer af, at der gennem de seneste år er opstået et større økonomisk og befolkningsmæssigt skel mellem yderområderne og de større byer. Det giver sig, som vismændene også kommer frem til, blandt andet udslag i generel lavere økonomisk vækst, beskæftigelse, uddannelse, indkomst og boligpriser i yderområderne.

I Håndværksrådet er vi fuldt bevidste om, at afvandringen fra land til by ikke er noget nyt fænomen, men vi noterer os imidlertid, at processen har været tiltagende gennem de seneste år i takt med de strukturelle ændringer i erhvervslivet i retningen af en større servicesektor på bekostning af industri og landbrug.

Håndværksrådet er helt enig med vismændene i, at det i høj grad er en politisk beslutning, om man ønsker at fordele væksten anderledes end i dag. For Håndværksrådet er der dog ingen tvivl. Vi ønsker at bevare et mangfoldigt Danmark og ser en værdi for de små og mellemstore virksomheder i at styrke yderområderne.

Vi anbefaler derfor at styrke yderområdernes infrastruktur, udflytning af statslige arbejdspladser og ikke mindst oprettelse af nye uddannelsesinstitutioner i yderområderne.

Håndværksrådet har i den forbindelse noteret sig, at det også er instrumenter, som de økonomiske vismænd anser som effektive til at tiltrække familier, holde på de unge og skabe merbeskæftigelse i yderområderne.

Landbrug & Fødevarer

Landbrug & Fødevarer deler i vid udstrækning den generelle forventning om fortsat fremgang i dansk økonomi. Formandskabet forventer en realvækst i BNP på 1,9 pct. i 2015, hvilket øges yderligere i 2016 til en forventning om en realvækst på 2,3 pct. Forventningerne adskiller sig derfor ikke synderligt fra Landbrug & Fødevarers seneste konjunktur-vurdering fra februar 2015, hvor forventningerne til realvæksten i BNP for 2015 og 2016 er hhv. 2,0 og 2,1 pct.

Den gennemsnitlige realvækst i BNP i perioden 2016-2020 forventes at blive 2,8 pct. Landbrug & Fødevarer finder denne forventning endog meget optimistisk, dels fordi en periode af en denne længde med relativ høj vækst ikke forekommer ofte, dels fordi Danmark på sigt står overfor en række udfordringer, bl.a. lav produktivitet og manglende råvaregrundlag.

Formandskabet finder det hensigtsmæssigt, at den traditionelle opgørelsesmetode af lønkonkurrence, de relative enhedslønomkostninger, suppleres med et mål, der også tager højde for værdiskabelsen. Denne betragtning er yderst hensigtsmæssigt, da man dermed også opfanger visse danske erhvervs, herunder den danske fødevarer-klyngens, evner til at producere en stor andel højværdivarer.

Det er foruroligende for dansk økonomi, at den danske lønkonkurrenceevne faldt i perioden 2013-2014. Selvom forværringen i høj grad skyldes en stigende effektiv kronkurs, så er det grundliggende problematisk for dansk økonomi, at den relative udvikling i produktivitet, løn og værdiskabelse ikke kan opveje sådanne udsving. Det peger i retning af, at der er behov for yderligere reformer i dansk økonomi.

Et fald i den effektive kronkurs i starten af 2015 vil forbedre den danske konkurrenceevne. Men det er afgørende, at man øger fokus på tiltag, der forbedrer produktivitet og mulighederne for værdiskabelse, så den danske konkurrenceevne ikke forværres tilsvarende, hvis/når udviklingen på valutamarkedene vender.

Landbrug & Fødevarer deler formandsskabets positive syn på udviklingen i verdensøkonomien, men mener ligeledes, at man ikke må undervurde de risici, som en kinesisk vækst-afdæmpning, en russisk-ukrainsk konflikt og den usikkerhed om eurosamarbejdet, som den græske gældssituation medfører, skaber for dansk eksport. Den britiske debat om medlemskab af EU kan ydermere være med til denne

usikkerhed. Derudover er yderligere fokus på det danske råvaregrundlag afgørende, hvis Danmark skal drage nytte af den globale vækst.

Landbrug & Fødevarer er meget urolig for den faktiske saldo i 2016, der kun lige holder sig indenfor EU's underskudsgrænse. Dette gør saldoen meget lidt robust overfor uforudsete hændelser. Formandskabets beregninger viser, at en gradvis opstramning af finanspolitikken spiller en stor rolle i at holde sig inden for underskudsgrænsen, og det er derfor afgørende, at man ikke afviger fra denne kurs.

Landbrug & Fødevarer er så vidt enig i, at der overordnet set kun er få tegn på pres på arbejdsmarkedet. Dette betyder dog ikke, at specifikke sektorer og geografiske områder ikke oplever mangel, hvilket opleves blandt en række af Landbrug & Fødevarers egne medlemmer. En anden indikator på en stigende mangel på kvalificeret arbejdskraft er den relativ store andel af beskæftigelsesfremgangen, der kommer fra udenlandsk arbejdskraft.

Formandsskabet vurderer, at den aktuelle konjunktursituation i sammenhæng med de lave renter kan give u hensigtsmæssigt stærke stimulanser til ejendomsmarkedet. Formandsskabet foreslår at imødegå dette ved at ophæve nominalprincippet for ejendomsværdiskatten samt ved at lægge begrænsninger på, hvor stor en andel af en boligs værdi, der kan belånes med variabelt forrentede lån.

Landbrug & Fødevarer skal advare mod at fare for stærkt frem mod ejendomsmarkedet. De stigende ejendomspriser er i høj grad et storbyfænomen. I mange yderområder er ejendomsmarkedet fortsat præget af prisfald, og det kan endog være svært i det hele taget at belåne ejendommene. En skærpet beskatning samt restriktioner på lånemulighederne vil yderligere udsætte, eventuelt helt forhindre det opsving, som gerne også skal komme yderområderne til gavn.

Ikke mindst landbruget oplever fortsat stramme kreditvilkår. Det er baggrunden for den netop indgåede aftale mellem regeringen, erhvervet og finansieringsinstitutterne, der skal styrke grundlaget for fortsat udvikling af erhvervet ved at få skabt holdbare løsninger for gældsramte landmænd samt ved at lette adgangen til ansvarlig kapital.

Rapporten viser, at realkreditinstitutterne siden 2008 har fordoblet bidragssatserne på udlån til erhverv. Bidragssatserne er yderligere differentieret efter lånetype for at fremme låntagernes interesse for lån med længere rentebinding.

Landbrug & Fødevarer accepterer forhøjelser og omlægninger, der er en følge af markedets krav til et styrket kapitalberedskab i institutterne. Men når den nødvendi-

ge soliditet er nået, bør konkurrencen i sektoren sikre en tilbagevenden til mere normale bidrag.

Hvis Danmark kan indgå i bankunionen på en måde, der sikrer den danske realkreditmodel, og samtidig får sikkerhed for, at ”bagstopperen” alene får til opgave at yde lån og garantier, vurderer formandskabet, at det vil være en fordel for Danmark at deltage i bankunionen.

Landbrug & Fødevarer er overordnet positive overfor en dansk tiltrædelse af bankunionen, og er enige i betragtningen om det danske realkreditsystem. En velfungerende finansiel sektor er afgørende for landbrugs- og fødevarerhvervets fremtidige udviklingsmuligheder. Særligt det danske realkreditsystem har stor betydning for primærlandbruget, hvor ca. 76 pct. af låntagning stammer fra realkreditinstitutterne. Det er derfor afgørende at dette system bevares til gavn for vækst og udvikling.

Fødevarerhvervet - og den afledte beskæftigelse af denne - spiller en betydelig rolle for beskæftigelse, liv og vækst i yderområderne. Landbrug & Fødevarer mener, at der bør sikres gode rammevilkår for vækst og udvikling i hele Danmark, og hilser fokus på yderområderne velkommen. Især råvaregrundlaget er vigtigt, hvis fødevarereklyngen også i fremtiden skal sikre beskæftigelsen i ydreområderne. Bl.a. Høje ammoniakreduktionskrav og dansk overimplementering af EU krav er derfor en trussel mod vækst og beskæftigelse i ydreområderne.

Formandskabet fremhæver bl.a. betydningen af tilgængelighed til uddannelse, samt en udbygget fysisk og digital infrastruktur i yderområderne. Det konstateres bl.a., at produktiviteten forøges af øget udbredelse af bredbånd. Samtidig konstateres det, at den markedsdrevne udvikling af bredbånd ikke har ledt til etablering af digital infrastruktur i alle yderområder.

Landbrug & Fødevarer mener, at effektivt bredbånd i dag er en central del af erhvervslivets rammer for produktion – herunder også ift. at mulighederne for at anvende moderne produktionsteknologi i landbruget, samt overholdelse af kravet om digital indberetning til det offentlige. Der er fortsat et væsentligt potentiale for at udbygge adgangen til effektivt bredbånd i yderområderne.

Formandsskabet diskuterer mulige tiltag, fx skattemæssige incitamenter, udflytning af statslige arbejdspladser, udbud af ungdomsuddannelser, tilskud til nedrivning af faldefærdige huse, justering af det kommunale udligningssystem mv. Formandsskabet mener dog ikke, at de foreliggende undersøgelser giver grundlag for at sige, at støtten til yderområderne skal være større eller mindre end i dag.

I lyset af det politiske ønske om vækst og udvikling i hele Danmark, og i lyset af det væsentlige vækstpotentialt i bl.a. fødevarerklngen, mener Landbrug & Fødevarer, at det er centralt, at man arbejder videre med at sikre tiltag til forbedring af rammevilkårene for produktion og aktivitet i yderområderne. De præsenterede mulige tiltag kan med fordel indgå i den sammenhæng.

Dansk Erhverv

Kapitel I: Konjunkturvurdering og aktuel økonomisk politik

Dansk Erhverv er overordnet set enig med formandskabet i, at dansk økonomi bevæger sig fremad i et højere gear end i 2014, hvor der for første gang siden 2011 var en positiv vækst. Formandskabets skøn for væksten i 2015 og 2016 vurderes dog at ligge i den høje ende specielt i forhold til vurderingerne af privatforbruget og erhvervsinvesteringerne.

Ud fra de hidtidige indikationer om privatforbrugets udvikling i 2015, er det svært at se, at væksten i privatforbruget kan nå op på de af formandskabet forventede 1,9 pct. i 2015 og hele 2,7 pct. i 2016. Trods gunstige forhold for forbruget har erfaringer fra de senere år tydeligt vist, at danskerne ikke disponerer som tidligere. I lyset af en fortsat usikker udvikling i privatforbruget finder Dansk Erhverv ikke, at det er tid til at ændre ved boligbeskatningen eller finansieringsmulighederne.

Dansk Erhverv er også knap så optimistisk som formandskabet, hvad angår væksten i erhvervsinvesteringerne. Præget af de seneste 4-5 år mangler vi stadig at se solide beviser på, at investeringstørken omsider er ovre. Dansk Erhverv mener fortsat, at specielt små og mellemstore virksomheder har svære kreditvilkår, hvilket hæmmer disse virksomheders investeringsmuligheder.

Fremgang i dansk økonomi viser sig også i udviklingen på arbejdsmarkedet, hvor det udelukkende er den private beskæftigelse, som er i fremgang. Dansk Erhverv er glad for, at det er den private beskæftigelse, og især serviceerhvervene, der er i fremgang. Vi mærker den stigende optimisme hos vore medlemsvirksomheder. Vi ser dog øgede tegn på rekrutteringsproblemer og frygter, at fortsat fremgang i beskæftigelsen meget hurtigt vil begrænses af mangel på de kvalifikationer, som virksomhederne har brug for. Udfordringerne kan delvist imødekommes ved import af arbejdskraft. Denne mulighed begrænses dog af øget velstand, parallelle vækstsce-narier og aldring i de lande, som vi hyppigst rekrutterer fra.

Dansk Erhverv forudser risiko for, at en fortsat økonomisk vækst med fremgang i beskæftigelsen på op mod 200.000 flere i job, trods mulighed for import af arbejdskraft, kan blive bremset af uløste strukturelle udfordringer på arbejdsmarkedet. Flere

analyser, herunder fra Rockwool Fonden, viser, at en lavere kompensationsgrad i overførselsindkomster i forhold til mindstelønnen øger udbuddet af arbejdskraft. Dansk Erhverv efterlyser sådanne tiltag, der kan bidrage til at øge udbuddet af arbejdskraft og dermed understøtte mulighederne for vækst. Vi skal sikre, at det også på lavere løntrin i højere grad kan betale sig at være aktiv på arbejdsmarkedet. Dansk Erhverv efterlyser en analyse, der afdækker risikoen for og konsekvenserne af et scenarie, hvor en stigende løninflation og en faldende konkurrenceevne som følge af mangel på arbejdskraft, afsporer den ventede vækstudvikling i hovedscenariet frem mod 2020.

Kapitel II: Offentlige finanser

Dansk Erhverv deler formandskabets vurdering af, at de planlagte stramninger af finanspolitikken i 2015 og 2016 er velbegrundede såvel i forhold til stabilisering af økonomien som i forhold til hensynet til de underskudsgrænser, der gælder for dansk finanspolitik. Konjunktursituationen er bedret og samtidig er vigtigheden af signalet om, at Danmark har styr på sine offentlige finanser massivt. Uden en opstramning ville såvel strukturel som faktisk saldo overskride tilladte grænser de kommende år, og derfor er en opstramning helt nødvendig. Der er ingen grund til at gamble med tiltroen til dansk økonomi eller et privatforbrug, som endnu ikke er løftet markant.

Dansk Erhverv mener endvidere, at der er behov for mere finanspolitisk disciplin, så vi ikke skal udfordre underskudsgrænserne gang på gang, men i stedet fører en finanspolitik, der bringer os på behørig afstand af disse grænser.

Formandskabet argumenterer for, at hængekøjen mere er et politisk og juridisk problem end et egentligt økonomisk problem, og der foreslås i den forbindelse flere løsningsmodeller, hvis ikke EU's regler for budgetunderskud og underskudsbe-grænsningen i budgetloven kan bukkes til Danmarks fordel. Dansk Erhverv mener ikke, at fortsat fremførsel af fremtidige skatteindtægter af den ene eller anden type pensioner er løsningen på det offentliges balanceproblemer. Der bør heller ikke indføres tiltag på EU plan, der udelukkende sigter mod tilpasning til enkelte landes specifikke strukturer. I stedet bør fokus rettes mod løsning af de reelle økonomiske problemer enten i form af justeringer af de udgifter, der overstiger indtægterne, eller i form af en løsning på problemet med den manglende arbejdskraft, hvor en mulighed kunne være en fremrykning af forøgelsen af tilbagetrækningsalderen.

Dansk Erhverv støtter fortsat op om budgetloven fra 2012. Dansk Erhverv er imidlertid enig med formandskabet i, at den meget stramme etårige styring af udgiftslofterne kan resultere i en uhensigtsmæssig adfærd hos kommuner og regioner. Det kan derfor give god mening, hvis man i begrænset omfang kan åbne op for muligheden

for opsparing, og dermed give adgang til en mere langsigtet og effektiv planlægning.

Kapitel III: Bankunionen

Dansk Erhverv er positivt indstillet overfor bankunionen og anerkender de fordele, som formandsskabet stiller op, eksempelvis forbedrede forhold for international konkurrence mellem pengeinstitutter og forsikringssektoren. Dansk Erhverv ønsker dog også at henlede opmærksomheden på de usikkerheder, som formandskabet opstiller: problemer med ineffektivitet og hvorvidt "bagstopperen" kan fungere, samt om den fælles afviklingsinstans vil kunne håndtere forskelle i medlemslandenes specifikke forhold som eksempelvis det danske realkreditsystem.

Usikkerhederne er alvorlige og kræver opmærksomhed i tilrettelæggelsen af bankunionen. Det er en svær balancegang, da en stram men effektivt fungerende bankunion vil have mindre frirum til at tage højde for medlemslandenes individuelle forhold, mens en mere fleksibel bankunion vil levne muligheder for smuthuller, som kan udnyttes uhensigtsmæssigt.

Kapitel IV: Yderområder i Danmark

Formandskabet angiver, at markedsfejl kan være begrundelse for, at staten griber ind i den geografiske og økonomiske fordeling af befolkning og økonomisk aktivitet. Dansk Erhverv finder det svært at pege på markedsfejl, der skulle begrunde tiltag, som tilskynder til, at økonomisk aktivitet flyttes til yderområder. Tværtimod er det i forhold til effektiv udnyttelse af human kapital ofte positivt, at økonomisk aktivitet samles i relativt få områder i stedet for at være spredt ud over hele landet.

Udenlandske erfaringer viser, at udflytning af offentlige arbejdspladser kun har en svag positiv effekt på den private beskæftigelse i nærområderne. Dansk Erhverv mener, at udflytningen af statslige arbejdspladser bør baseres på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde. Dog bør det bemærkes, at flere servicevirksomheder i yderområderne udfordres af, at ægtefæller ikke kan finde arbejde, hvorfor det er vanskeligt at fastholde og tiltrække kvalificeret arbejdskraft. En udflytning af statslige arbejdspladser ville potentielt kunne imødegå denne problemstilling, men bør afvejes med omkostningen for samfundsøkonomien. For Dansk Erhverv handler det om gode vilkår for flere private job i hele Danmark.

Forbrugerrådet Tænk

Konjunkturvurdering, aktuel økonomisk politik samt offentlige finanser

Overophedning af boligmarkedet

Formandskabet (s. 3 og side 31) finder, at kombinationen af de ekstraordinære lave renter, olieprisfaldet og den lave kronekurs indebærer risiko for opbygning af ubalancer, især på boligmarkedet i form af prisbobler. Hvis sådanne ubalancer viser sig, vil der være behov for indgreb fx i form af ændringer i ejendomsbeskatningen.

Forbrugerrådet Tænk har ingen holdning til indretning af skattesystemet. Vi finder det dog væsentligt, at prisbobler på boligmarkedet undgås, da erfaringerne viser, at mange forbrugere lider betydelige tab som følge af overophedning på boligmarkedet og prisbobler.

Rentetilpasningslån

Formandskabet (s. 4 og s. 94) foreslår, at der indføres en grænse for, hvor stor en andel af boligens værdi, der kan belånes med rentetilpasningslån.

Forbrugerrådet Tænk vil gerne støtte dette forslag, da mange boligejere med rentetilpasningslån befinder sig i en sårbar situation hvis, eller når, renten stiger. Desuden kan forslaget bidrage til en mere stabil udvikling generelt i samfundsøkonomien.

Straksbeskatning af ratepensioner

Formandskabet (s. 6 og s. 140) foreslår en omlægning af beskatningen af ratepensioner fra udbetalingstidspunktet til indbetalingstidspunktet. Dette vil give et mere optimalt forløb i de offentlige finanser i de kommende år.

Forbrugerrådet Tænk vil pege på den uklarhed, og de store problemer for forbrugerne, som en tilsvarende omlægning af kapitalpensioner til aldersopsparing har givet anledning til. Denne oplægning har skabt betydelig uklarhed for forbrugeren overfor vilkårene for omlægningen, fx hvorvidt væsentlige forsikringsordninger og rentegarantier fortsat var gældende efter omlægningen, herunder om kompensatio- nen for at opgive garantier er rimelig samt uigennemskuelige omkostninger til selve omlægningen. Det er endvidere vores klare indtryk, at rådgivningen primært har varetaget selskabernes interesser. Hvis der indføres en omlægning af ratepensioner til beskatning på indbetalingstidspunktet opfordrer Forbrugerrådet Tænk til, at der tages hånd om disse problemer inden der åbnes for omlægning.

Realkreditpriser

Formandskabet (s. 53 ff) konstaterer, at de ekstremt lave realkreditrenter, og faldet i låneomkostningerne, i et vist omfang er modvirket af løbende stigninger i realkreditens bidragssatser.

Forbrugerrådet Tænk skal pege på, at rapporten i den forbindelse henviser til udviklingen i de (vægtede) gennemsnitlige bidragssatser, som er påvirket af fordelingen mellem de enkelte lånetyper, der optages af forbrugeren. Det betyder, at den stigning den enkelte boligejer oplever, er anderledes end det gennemsnittet viser. Rigtig mange boligejer har i de seneste år oplevet stigninger i bidraget, der er betydeligt større end de gennemsnitsberegner, der henvises til i rapporten. Forbrugerrådet Tænk tester med jævne mellemrum de enkelte institutters bidragssatser, herunder for forskellige lånetyper. Testene viser, at for enkelte lånetyper er der tale om en fordobling af bidragene på få år. Vi er overrasket over, at de stigende bidrag ikke problematiseres yderligere i rapporten. Hvis, eller når, realkreditrenten stiger vil de samlede finansieringsomkostninger for boligejerne, herunder ikke mindst for nye boligejere, kunne stige ganske betydeligt. Det vil kunne få store negative effekter for forbruget, boligmarkedet og den generelle økonomi.

Bankunion

Formandskabets samlede vurdering af bankunionen er, at det vil være en fordel at Danmark deltage i unionen. Der er dog nogle usikkerheder, der skal afklares inden endelig stillingtagen.

Forbrugerrådet Tænk anser overordnet den danske realkreditmodel for et stort og vigtigt forbrugsgode. Det er derfor afgørende, at realkreditmodellen kan videreføres i sin nuværende form, også selv om den danske realkreditmodel er atypisk set i forhold til de øvrige lande i unionen. Det er også vigtigt, at dansk deltagelse i bankunionen ikke medfører, at regler for forbrugerbeskyttelse sættes over styr. En nærmere analyse heraf er påkrævet.

Det ligger i unionens setup, at aktionærene i finansielle virksomheder skal pålægges et større økonomisk ansvar, når en bank er nødlidende. Det er vi enige i, men det bør klarlægges, hvori dette skærpede ansvar præcist består. I den forbindelse bør det overvejes, om der er behov for at stramme op på reglerne ved salg/rådgivning af forbrugere ved køb af bankaktier. Danske forbrugere har en betydelig andel af deres investeringer placeret i netop bankaktier. Vi finder det væsentligt, at deltagelse i unionen bidrager til at skærpe konkurrencen i den finansielle sektor, bl.a. i form af øget grænseoverskridende aktivitet. I rapporten analyseres dog ikke den danske finanssektors produktivitet og internationale konkurrenceevne, hvilket må anses for væsentligt ved vurderingen af betydningen for dansk økonomi af øget grænseoverskridende aktivitet. Forbrugerrådet Tænk skal derfor foreslå, at der i en kommende

rapport kigges nærmere herpå fx i form af analyser i stil med dem Produktivitetskommissionen har foretaget af andre væsentlige sektorer i dansk økonomi.

Yderområder i Danmark

Formandskabet (s. 10 og s. 231ff) har belyst de problemer, der er for yderområderne i Danmark.

Forbrugerrådet Tænk har stor forståelse for, at det kan være svært for beboere i yderområderne, der oplever stagnation, mens resten af landet oplever fremgang. Det må imidlertid desværre nok konstateres, at der er tale om en så stærkt samfundsmæssig udvikling (at befolkningen søger mod byerne mv.), at det vil kræve endog meget betydelige ressourcer at vende udviklingen for alvor. Rapportens analyser tyder heldigvis ikke på, at uddannelses- og indkomstmobiliteten i yderområderne er væsentlige laver end i det øvrige land. Vi efterlyser mere fokus på - og analyse af - mulighederne for større digital udbredelse i yderområderne, herunder udbydernes incitamenter til at forsyne disse områder med relevante digitale løsninger både på mobil- og internet-dækning samt datatransmissions-hastigheder. Vi skal endvidere pege på, at spredt beboede områder med naturområder kan give grundlag for en opblomstring af hele turisterhvervet og kan tilgodese ønskerne om en mere bæredygtig natur- og miljøforvaltning - fx ved at give gode vilkår for omlægning til økologisk landbrug.

Formandskabet nævner, men analyserer ikke, den problemstilling, der har været rejst fra forskellig side om, at en væsentlig årsag til den uheldige udvikling i yderområderne skulle være, at det er svært at opnå finansiering til bolig og erhverv i disse områder. Forbrugerrådet Tænk deltager i øjeblikket i et udvalg nedsat af Erhvervs- og Vækstministeren, som ser på finansieringsmulighederne i yderområderne. Ud fra de oplysninger, der indtil nu har været fremlagt i udvalget, kan det ikke umiddelbart konkluderes, at der er regulering/regler for de finansielle virksomheder, der hindre finansiering i yderdistrikterne. En anden ting er, om de finansielle virksomheder agerer og udfylder de rammer reguleringen giver fuldt ud – en analyse Det Økonomiske Råd med fordel kunne forestå.

Forbrugerrådet Tænk skal pege på, at den aktuelle ekstremt lave rente gør, at det i øjeblikket er meget billigt at finansiere boliger. Det bevirker, at folk aktuelt har bedre mulighed for at købe dyrere boliger i byerne. Hvis/når renten begynder at stige vil det kunne bidrage til, at folk i højere grad køber billigere boliger uden for de større byer.

Finansrådet

Konjunkturvurdering og aktuel økonomisk politik

Konjunkturvurdering

Finansrådet deler generelt formandskabets vurdering af udsigterne for den danske økonomi de førstkommende år. Nøgletallene har forbedret sig den seneste tid, og der er generelt positive tendenser i den internationale økonomi.

Finansrådet finder dog formandskabets vurdering af den økonomiske situation frem mod 2020 noget optimistisk på dansk økonomis vegne.

Formandskabets vurdering af niveauet for output gap er således på den høje side i forhold til skøn fra Nationalbanken og Finansministeriet, hvilket gør, at væksten i perioden 2015-2020 forventes at blive endog noget høj uden, at risikoen for afledte flaskehalsproblemer med mere i økonomien diskuteres. Formandskabets forventede udvikling i den strukturelle beskæftigelse er optimistisk i lyset af risikoen for overophedning af økonomien, samt usikkerheden omkring de vedtagne reformers effekter på arbejdsmarkedet, herunder risikoen for mismatch mellem efterspørgsel og udbud af kvalifikationer i arbejdsstyrken.

Økonomisk politik

Finansrådet er enig i formandskabets vurdering af, at de planlagte finanspolitiske stramninger er hensigtsmæssige i den aktuelle økonomiske situation, hvor vi oplever et begyndende velfunderet opsving med stigende forbrugertillid, øget beskæftigelse samt væsentligt forbedrede eksportmuligheder for danske virksomheder.

Stramningerne vurderes at medføre, at de finanspolitiske rammer vil blive overholdt i 2015 og 2016.

I forbindelse med boligmarkedet foreslår formandskabet en ophævelse af nominal-princippet for ejendomsværdiskatten. Finansrådet er grundlæggende enig i den underliggende hensigt med forslaget for derigennem at sikre gennemsigtighed og stabilitet på boligmarkedet. Det er dog en forudsætning, at det samlede skattetryk ikke må stige.

Endelig er det Finansrådets holdning, at det ville være gavnligt med en samlet analyse af alternative forslag, der kan være med til at balancere boligmarkedet, herunder en nuanceret gennemgang af udformning og implementering.

Finansielle forhold

Finansrådet genkender formandskabets beskrivelse af de aktuelle forhold for den finansielle sektor. Udlånsrenterne ligger fortsat lavt, og omfanget af udlån er ikke væsentligt under niveauet før krisen.

Den finansielle sektor er samlet set velkapitaliseret, hvorfor bankerne er i stand til at imødekomme den nuværende og fremtidige låneefterspørgsel.

Formandskabet udtrykker bekymring for konsekvenserne af kraftige rentestigninger på boligejere med variabelt forrentet realkreditfinansiering. Der anbefales en øvre grænse for, hvor stor en andel af en boligs værdi, der kan belånes med variabelt forrentede lån.

Finansrådet vurderer dog, at problemstillingen allerede er adresseret tilstrækkeligt i den regulering, der er vedtaget i Finanstilsynets tilsynsdiamant for realkreditområdet.

Tilsynsdiamanten indeholder en række pejlemærker, som naturligt vil nedbringe udbredelsen af rentetilpasningslån. Det, kombineret med at sektoren gennem det seneste år selv har arbejdet med at håndtere problemstillingen, vurderer Finansrådet som værende tilstrækkeligt i forhold til at sikre husholdningernes økonomi og et stabilt boligmarked.

Det er desuden værd at bemærke, at Nationalbanken i deres analyser af danske realkreditlåntageres privatøkonomiske robusthed konkluderer, at de danske boligejere kan håndtere ganske betydelige stød til renterne, hvilket blandt andet skyldes det observerede mønster, hvor de største låntagere med variabel realkreditfinansiering også ofte besidder de største formuer.

Offentlige finanser

Formandskabet vurderer, at finanspolitikken er holdbar på lang sigt. Finansrådet deler i den forbindelse formandskabets opfattelse af, at der er stor usikkerhed omkring antagelserne i holdbarhedsberegningen.

Med fokus på udviklingen i den langsigtede finanspolitiske holdbarhed vil Finansrådet advare imod at mindske det potentielle ”hængekøje-problem” ved hjælp af en straksbeskatning af ratepensioner. Det kan føre til en u hensigtsmæssig ændring i de opsparingsmønstre, vi har i det danske pensionssystem. Det skaber endvidere fundamentet for øgede offentlige udgifter, og øger risikoen for tidsmæssig forskydning mellem statens indtægter og udgifter.

Tema om bankunion

Finansrådet er grundlæggende positivt stemt over for intentionerne med en bankunion i Europa, og deler formandskabets vurdering af de nævnte forsikrings- og risikomæssige fordele ved dansk deltagelse.

Finansrådet deler også vurderingen af, at der trods de nævnte fordele er en række forhold, hvor det endnu er uafklaret, hvilke implikationer der vil opstå for de danske banker og realkreditinstitutter og dermed det danske samfund.

For eksempel er tilsynsopgaverne og selve tilsynsfunktionen ændret markant med en lang række nye regelsæt. Det gør det svært at afgøre, hvordan det nye regime vil påvirke Danmark og vores særlige karakteristika, herunder realkrediten. En stærkere makroøkonomi, både strukturmæssigt og konjunkturelt, er også nødvendigt. Og så er der uklarheder omkring, hvilke instrumenter man vil bruge, når nødlidende banker skal håndteres.

Dette er forhold, som gør, at beslutningen om dansk deltagelse i bankunionen bør afvente en nærmere afklaring af disse.

Tema om yderområder i Danmark

Finansrådet vil gerne kvittere for et informativt kapitel om yderområderne i Danmark og belysningen af spørgsmålet om, hvorvidt den geografiske placering af danskernes bopæl eller arbejdssted isoleret set har betydning for vedkommendes økonomiske muligheder. Der er mange interessante pointer omkring urbaniserings udfordringer for Danmark.

Finansrådet finder det formålstjenligt, at debatten nuanceres ved at formandskabet sætter fokus på det forhold, at der er negative samfundsøkonomiske konsekvenser ved at opretholde eller øge den geografiske betingede støtte til yderområderne.

FTF – Hovedorganisation for offentligt og privat ansatte

Generel økonomi

FTF er enig med formandsskabet i, at der er tegn på, at den danske økonomi er på vej op igen. Formandsskabet peger på, at tiden derfor er moden til at stramme de offentlige finanser. Det er FTF til gengæld ikke enig i. Det er glædeligt at opsvinget så småt er på vej, men det er endnu for spædt til, at lade den offentlige økonomi bidrage negativt til BNP-væksten med ¼ pct.point. Danmark har stadig brug for en økonomisk politik, hvor der investeres mere i at skabe vækst og job. FTF har sammen med LO foreslået en national investeringsplan, der retter sig mod både den private og offentlige sektor. Heri indgår at kommunernes anlægsinvesteringer skal

øges ved at det beløb til anlæg, der aftales i den årlige økonomiaftale, hæves og bruges til bl.a. investeringer i ny velfærdsteknologi, der kan lette de årlige driftsomkostninger og muliggøre fortsat kvalitet i velfærden.

FTF er enig med formandsskabet i, at skattestoppet skaber ustabilitet på boligmarkedet. Boligbobler kan blive alvorlige forhindringer for et stabilt opsving og i lyset af erfaringerne fra den krise, vi nu blot er begyndt at bevæge os ud af, bør skattestoppets nominalprincip ophæves. FTF er enig med formandsskabet i, at det selvfølge bør ske med en rimelig indfasning, således at den enkelte families økonomi ikke belastes for hårdt.

Budgetlov og hængekøje

Formandsskabet vurderer, at de offentlige finanser er holdbare. Som det fremgår af diskussionsoplægget er budgetloven dog ikke uproblematisk. Med budgetloven er kravet til det maksimale strukturelle underskud lovfastsat og er retningsgivende for den økonomiske politik. I lyset af, at det er en teknisk og ”kunstig” størrelse, er det bekymrende, idet der er stor usikkerhed om niveauet. Som formandsskabet selv peger på, er der forskellige metoder til opgørelsen af det strukturelle underskud med betydelige variationer i resultatet, jvf. beregninger i diskussionsoplægget, der viser forskel i det strukturelle underskud på mellem 0,3 og 0,6 pct. af BNP frem til 2020 alt efter finansministeriets metode eller DØR’s metode.

Beregningerne af det strukturelle underskud og forventningerne til størrelsen heraf er, som formandsskabet peger, på væsentlige for det økonomiske fænomen, der kendes som ”hængekøjen”. FTF er enig med formandsskabet i at problemet med hængekøjen ikke så meget er økonomisk, men snarere politisk, fordi det udelukkende opstår på baggrund af politiske krav fra EU og budgetlov til det strukturelle underskuds størrelse. Problemet kan dermed inddæmnes hvis disse krav lempes eller hvis beregningsmetoden justeres. Indregning af den udskudte skat på pensioner vil f. eks. eliminere problemet. FTF vil opfordre den kommende regering til at teste mulighederne for, at også EU tilpasser beregningsmetoden til realøkonomien i de enkelte medlemslande fremfor at bruge hængekøje-problemstillingen som argument for nye arbejdsudbudsreformer eller besparelser på den offentlige sektor. Det er der ud fra en holdbarhedsmæssig/økonomisk betragtning ikke behov for.

Budgetlov og regnskabssanktion

Budgetlovens hårde regnskabssanktion over for kommunerne, staten og regionerne har ført til underforbrug især i kommunerne. Det har ikke været gavnligt for vækst og beskæftigelse i en krisetid. FTF foreslår sammen med LO, at regnskabssanktionen suspenderes, indtil Danmark er ude af krisen. Det skal sikres, at alle de penge, der er afsat til offentligt forbrug, bliver brugt fuldt ud, fx ved at give mulighed for

mere fleksibelt at overføre midler fra et budgetår til næste, så også kommunernes økonomi kan fungere i mere end et-årigt perspektiv.

Bankunion

Det er korrekt og meget relevant at formandskabet peger på, realkredit- og bagstopperproblematikkerne som væsentlige usikkerhedselementer. Da den fælles bagstopper først skal være på plads senest i 2024, vil en afventning af en endelig afklaring heraf i værste fald kunne betyde en væsentlig udskydelse af beslutningen om dansk deltagelse i bankunionen.

Formandsskabet beskriver flere steder fordelene ved ensartet regulering og konkurrencevilkår. Alligevel fremhæves det som en entydig ulempe ved dansk deltagelse i bankunionen, såfremt man bliver nødt til fx at opgive tilsynsdiamanten, som uden nærmere argumentation bliver betegnet som god. Man kunne have inddraget yderligere momenter i vurderingen heraf.

Yderområder i Danmark

FTF er glad for, at formandsskabet med et specialkapitel om yderområderne i Danmark har taget fat på en problemstilling, der har stor betydning for sammenhængskraften i vores velfærdssamfund. For FTF er det vigtigt at vi får skabt gode rammer for, at der kommer vækst og beskæftigelse i alle egne af landet og har sammen med LO forslået en ny og mindre stram landzonelov, så det kan bane vejen for, at flere virksomheder og boligejere vil bosætte sig uden for de store byzoner og investere i byggeri og skabelsen af nye lokale arbejdspladser.

Ligeledes er det vigtig at den samlede kommunale økonomi indrettes så det giver mulighed for, at offentlige velfærdstilbud af høj kvalitet kan gives til borgere i alle dele af landet.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

Konjunkturvurdering og økonomisk politik

AE er enig i konjunkturbilledet – opsvinget er i gang, og hvis ellers ikke der kommer nye negative faktorer forventes det at fortsætte med stigende styrke de kommende år. Vi er enige i, at der kommer mere fart på, men der er, som Vismændene også selv angiver, stadig betydelig overkapacitet i dansk økonomi, herunder på det danske arbejdsmarked, og ingen generelle tegn på mangel på arbejdskraft ej eller flaskehalse. Dermed ikke sagt, at der ikke kan forekomme lokale problemer, eller at der kan opstå mangel på kvalificeret arbejdskraft frem mod 2020. Det er vigtigt at imødekomme disse med en øget uddannelsesindsats – både af unge men også ved opkvalificering af arbejdsstyrken.

AE vil gerne kvittere for, at formandskabet fokuserer på den nye og mere korrekte tilgang for opgørelsen af lønkonkurrenceevnen, men forstår ikke, hvorfor den opgøres for hele økonomien i stedet for kun den internationalt konkurrenceudsatte del af økonomien. I lyset af netop bytteforholdsudviklingen og det fokus, der ligger på værdiskabelsen, er det også overraskende, at formandskabet fokuserer på markedsandelene i faste priser i stedet for løbende priser, hvor prisudviklingen også medregnes

AE er enig i, at finanspolitikken skal strammes, når der er kommet gang i økonomien. Men lad først konstatere, at der virkelig er kommet ordentlig gang i både dansk og international økonomi – før den ”finanspolitiske bremse” aktiveres. Desuden bør finanspolitikken strammes lempeligt. Ud over en normalisering af det offentlige investeringsniveau er vi enige i, at kikkerten bør rettes mod boligmarkedet og op-hævelse af skattestoppet på ejendomme – gerne med en lempelig indfasning, og således at den effektive skattesats normaliseres på tværs af landet. Vi er ligeledes enige i, at en regulering af lånegrænserne i forhold til rentetilpasningslån kan være på sin plads, for at sikre en øget stabilitet af vores boligmarked i fremtiden. Man bør ligeledes overveje grænser på brugen af afdragsfrihed.

AE kvitterer for analysen af, at finanspolitikken har betydning for tilpasningshastigheden i økonomien.

I lyset af at beskæftigelsen sidste år steg med omkring 20.000 personer, virker den underliggende forværring af den offentlige saldo sidste år mere end bemærkelsesværdig – et forhold der desværre ikke er behandlet i rapporten. AE forventer en betydelig stærkere saldo og vil heller ikke blive overrasket, hvis der senere kommer en opjustering af den offentlige saldo i 2014, hvormed niveauet for i år og de kommende år også løftes.

AE er enig i, at der mangler en detaljeret oversigt over de offentlige investeringer, herunder hvad der er undervejs samt oversigt over potentielle investeringer ud i tid. Det burde lette styringen herunder i konjunktursammenhænge. Formandskabet kunne dog med fordel i samme om-gang have analyseret konsekvenserne/betydningen af senere års offentlige underforbrug.

AE er enig i, at man bør arbejde på at få ændret de finanspolitiske grænser, så de i højere grad matcher de forskellige landes indretning og finanspolitiske holdbarhedssituation. Alternativt at vi kan indregne betydningen af vores pensionsformue i de offentlige finanser. Er det umuligt, anser vi det også for en fornuftig løsning at fremrykke dele af pensionsbeskatningen. For at mindske uhensigtsmæssig anvendelse kunne man med fordel binde provenuet herfra i en fond.

Yderområder

AE vil gerne kvittere for, at der i rapporten er fokus på yderområderne i Danmark og social mobilitet. Den tekniske afgrænsning af yderområder i rapporten alene ud fra afstanden til nærmeste større by giver dog nogle udfordringer. Således er det overraskende, at kommuner som f.eks. Viborg, Holstebro og Billund er med i gruppen af yderkommuner. Generelt giver den store gruppe af yderkommuner en relativt uensartet gruppe af kommuner, som har meget forskellige udfordringer. Den store gruppe af meget uens kommuner i definitionen af yderområder giver også nogle udfordringer i konklusionen af analyserne, da kommunerne netop står overfor meget forskellige udfordringer.

Resultaterne om uddannelsesmobilitet stemmer godt overens med de undersøgelser AE tidligere har lavet på området, der også har vist, at mange af de vestjyske kommuner er relativt gode til at sikre de unge får en uddannelse selvom de er opvokset i en familie med ufaglærte forældre. Omvendt har analyserne vist, at den sociale arv er sværere at bryde i de vest- og sydsjællandske kommuner. At der ses på yderområderne under ét, dækker derfor over en relativ stor spredning mellem disse typer af kommuner. Samme forhold gør sig gældende, når man ser på bykommunerne. I de store byer er der også stor forskel mellem boligområderne, som kan være meget polariserede. AE finder det derfor afgørende, at se på polariseringen i det hele taget, og ikke kun se på yderområder afgrænset alene ud fra en geografisk definition.

Formandskabet nævner i rapporten, at afstanden til uddannelsesinstitutionerne kan være en barriere i forhold til, at unge i yderområderne gennemfører en erhvervs-kompetencegivende uddannelse. Tidligere undersøgelser som AE har foretaget viser, at unge med svag baggrund ofte klarer sig dårligere, når de har langt til nærmeste ungdomsuddannelsesinstitution. AE kortlagde forrige år uddannelsesmulighederne rundt om i landet på det korte- og mellemlange videregående niveau. I særdeleshed mangler der uddannelsesmuligheder rettet imod den private sektor, og særligt inden for de tekniske fag på Sjælland uden for Københavnsområdet. At der mangler uddannelsesmuligheder på Sjælland uden for hovedstadsområdet kan måske være en del af forklaringen på, at forholdsvis mange unge på Sjælland står uden uddannelse, og at det er sværere for unge fra selvsamme område at bryde den negative sociale arv. At placere et uddannelsessted i yderområderne vil netop give de afsmittende effekter som formandskabet nævner i rapporten. Det vil give arbejdspladser, og være med til at sikre en veluddannet arbejdskraft i områderne. At sikre videregående uddannelsesmuligheder i hele landet ville samtidig være en meningsfuld måde at flytte statslige arbejdspladser på, da disse uddannelsesinstitutioner netop er statslige. Det er efter AE's opfattelse uheldigt, at taxameterfinansieringen af uddannelsesinstitutionerne betyder, at det er driftsøkonomiske - og ikke samfundsøkonomiske - hensyn, der afgør den geografiske placering af uddannelsessteder.

Dette kunne løses ved, at en del af finansieringen afhænger af, hvor uddannelsen fysisk er placeret.

Udover fokus på uddannelse er et andet sted, hvor der kan sættes ind for at hjælpe de yderområder, som sakker bagud fra resten af Danmark at fokusere på en erhvervs politik, der kan skabe job uden for storbyområderne. Vi skal især have fokus på at skabe flere arbejdspladser inden for industri og håndværk samt sikre praktikpladser. Og derudover er det nødvendigt, at mulighederne for voksen- og efteruddannelse konstant forbedres. Især de ufaglærte, men også de faglærte skal have gunstige muligheder og vilkår for at opkvalificere sig og dermed forbedre deres jobchancer – også i de mest udsatte yderområder.

Endelig kan pendlermulighederne forbedres for familier med lange transportafstande mellem hjem og arbejde. Det er altså en række tiltag, der kan være med til at værne om sammenhængskraften og sikre, at også de mest udsatte områder i Danmark får en håndsækning, således at Danmark ikke knækker.

Særlig sagkyndig Torben M. Andersen

Rapporten tegner et billede af dansk økonomi, der langsomt kommer ud af finanskrisen og frem mod 2020 når en mere normal (strukturel) situation. Konjunkturvurderingen bekræfter et billede også tegnet fra anden side, og usikkerheden om den økonomiske udvikling synes at være mindre end i mange år.

Finanspolitikken karakteriseres i rapporten (side 3 og 91) som robust. Af konjunkturanalysen fremgår det, at der ikke er behov for en ekspansiv finanspolitik af aktivitetsmæssige årsager, og at en sådan politik vil komme i konflikt med budgetmålene. Omvendt er opsvinget ikke så stærkt, at en mere kontraktiv finanspolitik kan anbefales. Finanspolitikken er således afstemt med konjunktursituationen og de offentlige finanser, men uden væsentlige frihedsgrader. Finanspolitikken befinder sig tæt på de budgetpolitiske grænser (underskuddet på de offentlige finanser vurderes at blive omkring 3 % af BNP i 2016, og den strukturelle budgetsaldo omkring ¼ % af BNP i både 2015 og 2016). Rapporten fremhæver usikkerheden omkring disse forhold og risikoen for at komme i konflikt med budgetgrænserne. I forhold til den strukturelle budgetsaldo vurderer formandskabet afstanden til grænse på ½ % af BNP som værende lidt større end vurderet af Finansministeriet, jf. Tabel II.8 (vurderet for samme metode, kan dette tilskrives en mere positiv vurdering af det strukturelle niveau for beskæftigelse og BNP). Finansministeriet vurderer, at den strukturelle saldo i 2016 vil udgøre ½ % af BNP og dermed tangerer grænsen for den strukturelle saldo. Men dette understreger både usikkerheden knyttet til, om budgetmålene kan holdes, og dermed de begrænsede frihedsgrader i finanspolitikken. I de sene-

re år er der set flere eksempler på økonomisk-politiske initiativer med strukturelle implikationer, der har været begrundet i kravene til at overholde budgetmålene, jf. også afsnit II.5. På den baggrund er det vanskeligt at karakterisere finanspolitikken som robust, og der synes mere at være tale om en balancegang. Disse forhold kommer ikke særligt tydeligt frem i ”trafiklyskarakteristikken” af finanspolitikken, jf. Tabel II.1.

I forhold til det såkaldte ”hængekøjeproblem” knyttet til profilen for de offentlige finanser henføres dette til at være forårsaget af ”udvekslingen mellem store og små årgange på arbejdsmarkedet”. I denne sammenhæng er den stigende levetid og den præcise indfasning af de øgede tilbagetrækningsaldrer af afgørende betydning. De gennemførte reformer har en relativ lang indfasningsperiode, hvilket i et vist omfang tilgodeser nuværende generationer, mens fremtidige generationer vil kunne se frem til at tilbringe en større andel af livet som erhvervsaktive, dvs. stigende levetid vil på sigt stort set slå ud i et tilsvarende længere arbejdsliv.

Det konkluderes (side 144) forsigtigt, at der ”næppe er et objektive svar på, hvad der er mest fair for generationerne”. Løsninger af hængekøjeproblemet vil selvsagt kunne have implikationer for den intergenerationelle fordeling. I rapporten diskuteres forskellige mulige løsninger, herunder en hurtigere indfasning af stigningerne i pensionsalderen (tidligste alder for henholdsvis efterløn og folkepension) via en fremrykning af indekseringsmekanismen. Diskussionen omkring dette punkt er lidt uklart. På den ene side henvises til en enkelt analyse fra DØR F14, der indikerer, at dette især vil ramme generationer født 1955-75, og på den anden side stilles der spørgsmål ved denne analyse. Kapitlet fremhæver en række andre løsningsmuligheder end ændringer i pensionsalderen. Hvis man antager – en antagelse, der i høj grad kan anfægtes – at tilbagetrækningsreformen afspejler en reform præcist kalibreret i forhold til de intergenerationelle fordelingsmål, tilbagestår der et åbent spørgsmål i forhold til udviklingen siden reformens vedtagelse. Tilbagetrækningsreformen (og velfærdsforliget) implicerer, at alle levetidsstigninger udover de forventede ved reformens tilblivelse vil give sig udslag i en længere pensionistperiode for de berørte generationer, mens indekseringsordningen fremadrettet sikrer, at sådanne stigninger i levetiden for fremtidige generationer giver sig udslag i en forlængelse af arbejdslivet for en uændret forventet pensionsperiode. Der er således en væsentlig asymmetri indbygget i reformen, som har stor betydning for den intergenerationelle fordeling. Dette bliver særligt tydeligt, da der er indtruffet signifikante stigninger i levetiden siden indgåelsen af reformen. En person, der når folkepensionsalderen i 2015, vil kunne forvente at have godt 19 år på pension. Ved indgåelse af forliget var det vurderingen, at denne periode ville være godt 16 år. Det er derfor ikke oplagt, at dette afspejler en præcist intergenerationelt kalibreret fordelingsprofil. Det ville være interessant at se en analyse, der holdt det forventede antal år på pension uændret i forhold til prognosen ved indgåelse af tilbagetrækningsreformen. I denne

forbindelse kunne det absolutte kriterium for indekseringsordningen (14,5 år) modificeres til en længere periode eller ændres til et relativt kriterium

Det er lidt vanskeligt at følge argumentationen, når der (side 173) argumenteres for, at der ikke aktuelt er behov for at adressere hængekøje-problemet, men alene at følge udviklingen tæt. Hvis en løsning involverer ændringer i tilbagetrækningsalderen, er dette synspunkt ikke umiddelbart klart, givet behovet for at varsle ændringer i god tid. Det er heller ikke klart, at det følger mere generelt. Der er som også fremført i teksten usikkerhed omkring længden og dybden af hængekøjen, men er det i overensstemmelse med forsigtighedsprincippet, der diskuteres mere generelt i forhold til tilrettelæggelsen af finanspolitikken, at usikkerhed fordrer udskydelse af beslutninger? Dette kan også have store implikationer for risikofordelingen på tværs af generationer.

Kapitel II indeholder en række interessante analyser og diskussioner af de offentlige finanser og finanspolitikken. Et væsentligt spørgsmål er implementeringen af det såkaldte forsigtighedsprincip for den økonomiske politik. I modsætning til tidligere kan tiltag, der belaster de offentlige finanser via øgede udgifter eller skattelettelser, ikke finansieres alene via målsætninger om fremtidige økonomisk-politiske tiltag til sikring af finansieringen. Det er nu et krav, at der skal være et flertal for den konkrete finansiering i Folketinget. Dette er en væsentlig ændring med en potentiel disciplinerende effekt. Et afgørende punkt her er effektvurderingen af økonomisk-politiske tiltag, f.eks. tiltag hvor en væsentlig del af finansieringsbidragene hidrører fra øget arbejdsudbud og beskæftigelse. Effektvurderingen af sådanne tiltag er imidlertid ikke altid enkel og kan være forbundet med betydelig usikkerhed om både størrelse og profil af implikationerne for de offentlige finanser. Det havde været interessant med en nærmere diskussion af principperne for sådanne effektvurderinger set i forhold til forsigtighedsprincippet.

Rapporten indeholder et kapitel om såkaldte yderområder i Danmark. Kapitlet indeholder en interessant diskussion og analyser knyttet til problemstillingen.

Kapitlet anvender kommunerne som enhed, men med det tillægskriterium, at medianborgeren har en transporttid (hvilket transportmiddel?) over 30 minutter til en by med mindst 45.000 indbyggere. Det er ikke helt klart, hvorfor kommunen er den relevante enhed for denne diskussion, medmindre fokus er på udfordringerne for de offentlige finanser og tilvejebringelse af offentlig velfærdsservice m.m. Kriteriet knyttet til rejsetid antyder, at pendling og dermed adskillelse af den geografiske lokalisering af arbejde og bopæl er af afgørende betydning. Kriteriet på 30 minutter kan virke lidt lavt (i litteraturen om økonomisk-geografi anvendes ofte et kriterium på 45 minutter). Mange indbyggere i større byer vil have en transporttid over 30 minutter mellem hjem og arbejde. Afgørende i denne sammenhæng (og knyttet til

diskussionen om agglomering) er, at der knyttet til de store byer vil være en omegn eller periferi bestemt af transporttiden/omkostningen, hvor pendling er muligt til en relativ lav omkostning (tid og økonomisk). Ved betragtning af figur IV.2 er det ikke oplagt, at den valgte operationalisering med udgangspunkt i kommunegrænser fanger dette aspekt særligt præcist (en opdeling efter postnumre ville bedre fange dette aspekt). Der savnes en nærmere begrundelse for den valgte operationalisering og betydningen heraf for analyserne og deres fortolkning. Det ville f.eks. være interessant med oplysninger om variabilitet inden for den enkelte kommune (er denne i nogle tilfælde større end variabilitet på tværs af kommuner?).

Kapitlet forholder sig overvejende til den historiske udvikling frem til i dag. Da der er klare trends i udviklingen, ville det være interessant med en analyse af den mulige fremtidige udvikling og om den i væsentligt omfang kan påvirkes af den økonomiske politik. I forhold til kommuneperspektivet er det i denne sammenhæng væsentligt, at den demografiske udvikling påvirker kommunerne meget forskelligt. Dette forhold diskuteres ikke i kapitlet.

Pendling behandles kun sparsomt i kapitlet, og der savnes er nærmere analyse af betydningen heraf for agglomeringen. Over tid har en transporttidsgrænse på 30 eller 45 minutter i mange områder af landet øget den geografiske størrelse af periferiområdet til de større byer. Hvis der er stærke positive eksternaliteter knyttet til agglomering, jf. side 318, så er mulighederne for en udvidelse af det geografiske omfang af periferien af helt afgørende betydning. Det øger mulighederne for at høste agglomereringsgevinsterne, og det kan mindske risikoen for spekulative bobler i huspriser m.m.

Dette har også store implikationer for den politiske diskussion; er de politiske mål for yderområderne knyttet til bosættelse eller erhvervsaktiviteter? Diskussionen om instrumenter i regionalpolitikken er ikke helt skarp i denne sontring. Hvis målsætningerne primært er knyttet til bosættelse, får transportmulighederne (veje, offentlig transport m.m.) en helt central betydning. Det ville være interessant med en nærmere analyse af, hvad pendling betyder for yderområderne, og hvorledes de ændrede pendlingsmuligheder har ændret grænserne for periferiområdernes udstrækning og karakter (f.eks. områder med mindre erhvervsaktivitet, men et gennemsnitligt indkomstniveau i kraft af pendling).

Det kan være lidt vanskeligt at tolke nogle af analyserne i kapitlet. Til eksempel kontrolleres der i analyserne af individuelle lønninger for branche alene ved en dummyvariabel for 10 brancher. Da der fra andre analyser er belæg for ganske store sektorforskydninger, skill-bias m.m., er det et spørgsmål, i hvilket omfang analysen opfanger disse forhold, når branche/sector alene er målt ved en dummyvariabel. I analysen af betinget konvergens er den afhængige variabel gennemsnitsindkomsten

for beskæftigede (afhængig af arbejdssted og ikke bopæl). Det er for det første ikke klart, om den fundne (men langsomme) betingede konvergens er skabt af pendling. Det er også et spørgsmål, om man opfanger størrelses- eller skalaeffekter, hvor gennemsnitsindkomsten for de tilbageværende beskæftigede i et område er ”gennemsnitlig”, mens den samlede beskæftigelse er faldet.

Særlig sagkyndig Nina Smith

Dansk økonomi er efter al sandsynlighed på vej ud af den lange vækstkrise, og der forventes vækstrater i 2015 og de følgende år på ca. 2 % eller højere. Der er ganske vist fortsat et betydeligt output gap, men omvendt er der på visse dele af arbejdsmarkedet begyndende flaskehalse, og dansk økonomi bevæger sig fortsat relativt tæt på EU's budgetkrav til offentlige underskud. I det lys forekommer det rimeligt at anbefale en omtrent neutral finanspolitik for 2016, som Formandsskabet anbefaler. Rapporten dokumenterer, at der i løbet af de seneste år - uden tvivl som følge af Budgetlovens meget stramme styringsregime - er sket en betydelig adfærdsændring i kommuner og regioner. Det er meget positivt, at det er lykkedes at få skabt en sådan omstilling, som sammen med ’forsigtighedsprincippet’ er med til at give en langt skarpere styring og tydeligere prioritering mellem offentlige udgifter. Men givet at denne budgetdisciplin nu for alvor virker, kan det være rimeligt være hensigtsmæssigt at videreudvikle og nuancere styringsprincipperne, så de offentlige ressourcer udnyttes mest muligt optimalt. Bl.a. er det ønskværdigt, at der er mulighed for en rimelig grad af intertemporal optimering i de enkelte offentlige institutioner, og at det overvejes at gøre opsparingsmulighederne mere fleksible end i dag, så man undgår suboptimering og overstyring.

I det længere perspektiv viser beregningerne en positiv HBI. Det er særdeles positivt, at der i de senere år er gennemført en række reformer, som har bragt dansk økonomi i en situation med langsigtet finanspolitisk holdbarhed. Selvom der allerede nu, med de indlagte forudsætninger, må forventes en periode efter 2030 med strukturelle underskud, der er større end 1 % af BNP (’Hængekøje-perioden’), så kan omfanget og timingen af disse problemer ikke siges at være alarmerende langtidsudsigter, der kalder på en hurtig økonomisk-politisk reaktion i 2015. Hængekøje-problemet skal naturligvis adresseres i tide, men løsningerne kan indtænkes i den generelle omstilling og omstrukturering af den offentlige sektor og de offentlige ydelser.

Formandsskabet anbefaler som ofte før, at skattestoppets nominalprincip vedrørende ejendomsbeskatningen ophæves hurtigst muligt med en lempelig overgangsordning. Ud fra både økonomisk efficiens, konjunkturhensyn, boligprisudvikling og fordelingshensyn er den anbefaling fornuftig. Jo længere tid det u hensigtsmæssige nomi-

nalprincip fastholdes, jo mere vanskeligt bliver det at løse de affødte problemer af nominalprincippet. Det er derfor vigtigt, at Formandsskabet for Det Økonomiske Råd fastholder anbefalingen, uanset at den ikke for tiden vurderes som politisk realistisk

I kapitlet om yderområder gives en interessant beskrivelse og analyse af den regionale økonomiske udvikling i Danmark. Kapitlet giver et godt grundlag for at foretage videre analyser af emnet om Udkantsdanmark, som uden tvivl vil blive centralt i de kommende års økonomisk-politiske diskussion. Hovedkonklusionen i Formandskabets analyse er, at endnu ser situationen ikke alarmerende ud. Tilsyneladende er der større social mobilitet i Udkantsdanmark end i det øvrige Danmark, og der er en vis grad af konvergens mellem regionerne.

Det er positivt, at forskellene endnu ikke er mere markante, end det er tilfældet bl.a. med hensyn til unges uddannelsesmuligheder. Men der er måske alligevel i det fremlagte empiriske materiale nogle tendenser, som kan give grund til bekymring. De beskrivende analyser (bl.a. figur IV.6 og IV.7) viser således ganske klart, at der kan tænkes at være strukturelle skift på vej i udviklingen efter 2008, hvor der for første gang er sket et tydeligt fald i tilflytning til yderkommuner og en tilsvarende stigning i tilflytningen til bykommuner, hvilket samlet set betyder, at yderkommunernes befolkning nu falder, mens bykommunernes befolkning stiger kraftigt. Samtidig dokumenterer analyserne, at der allerede er en meget signifikant uddannelsesmæssig segmentering mellem udkants- og bykommuner (figur IV.9), og denne segmentering forstærkes, jfr. bl.a. at personer med langvarig uddannelse rejser fra yderkommunerne (tabel IV.5). Hvis man forsøger at tænke sig en fremskrivning for de næste årtier af den udvikling, som kapitel IV dokumenterer, kan man være ganske bekymret for uddannelsesniveaet (og dermed indkomstniveauet og erhvervs-mulighederne) i yderkommunerne på længere sigt, hvis udviklingen fortsætter. Dette fremstår ikke særlig tydeligt i rapportens kapitel IV. Tværtimod foretages analyser af udviklingen i lønforskelle (figur IV.20) og konvergens (figur IV.22) hvor der eksplicit kontrolleres for uddannelsesniveau og i førstnævnte erhvervsstruktur. Men selve udviklingen i forskelle i bl.a. borgernes uddannelsesniveau i yderkommuner og bykommuner er netop en del af hele problemet. Derfor er disse analyser måske ikke så relevante. I stedet ville det være relevant at analysere, om der sker uddannelses- og erhvervmæssig konvergens eller divergens mellem kommunerne, fordi det netop er netop er det, der er det helt grundlæggende problem i diskussionen om Udkantsdanmark.

Samme overvejelse kan knyttes til analyserne om den sociale arv. Det er naturligvis positivt, at der tilsyneladende er mindst samme mobilitet i yderområder som i byområder med hensyn til den uddannelsesmæssige mobilitet. Men måske er det ikke så overraskende med den måde den uddannelsesmæssige mobilitet måles på. I en

periode hvor det generelle uddannelsesniveau er meget hurtigt voksende, vil man formentlig finde, at bykommuner med et relativt højt initialt uddannelsesniveau hos forældre tenderer at have mindre uddannelsesmæssig intergenerational mobilitet (som i høj grad vil bestå af nedadgående mobilitet) sammenlignet med yderkommuner med en lavtuddannet forældregeneration, hvor børnene tenderer at få højere generelt uddannelsesniveau end forældrene på grund af den generelle stigning i uddannelsesniveauet i samfundet. Hvis disse børn i øvrigt i stort omfang rejser til bykommunerne, som analyserne viser, vil det på langt sigt have klare konsekvenser for yderkommunernes indkomstgrundlag.

Trods disse bekymringer i forhold til analyserne, forekommer policy-overvejelserne ganske fornuftige. Det er formentlig ganske vanskeligt i praksis at udforme effektive instrumenter, som kan modvirke de negative konsekvenser af strukturændringerne. Men som det fremhæves, vil det være vigtigt at sikre, at de børn, der i fremtiden fødes og opvokser i yderkommunerne sikres de samme uddannelsesmuligheder som børn, der vokser op i mere velstående og tætbefolkede bykommuner. Mens forældrene naturligvis har et valg i forhold til bosætning, er dette jo ikke på samme måde tilfældet for børnene. Ud fra lighedshensyn og ud fra overvejelser om, at der er betydelige samfundsmæssige interesser i at have en veluddannet befolkning, er det vigtigt, som Formandsskabet anbefaler, at sikre en fastholdelse af uddannelses- og transportmuligheder for børn og unge i yderområder i fremtiden.

Særlig sagkyndig Svend Hylleberg

Kapitel I. Konjunkturvurdering

Det er befriende, at formandskabet fortsætter kampen mod den ”indefrysning” af ejendomsbeskatningen, som er vedtaget indtil 2020. Denne indefrysning, som dels indebærer, at de automatiske konjunkturstabilisatorer svækkes, dels indebærer en dramatisk skæv formueudvikling til fordel for især dem, der ejer i de områder, hvor væksten er størst, er en ren skandale, som Danmark ikke kan være bekendt.

Et spørgsmål, som måske også fortjener lidt mere opmærksomhed, end den er givet i rapporten, er den udfordring, der ligger i, at et konjunkturopsving sker fra et rimeligt lavt arbejdsløshedsniveau.

På lidt længere sigt bliver udfordringen imidlertid en helt anden. Den teknologiske udvikling vil med stor sikkerhed indebære, at ikke blot håndens arbejdere, men også andre, vil blive erstattet af robotter og ændrede teknologier.

Selv på de uddannelser, der foregår på universiteter o.l., vil undervisningen blive dramatisk ændret, som følge af at man ibrugtager den nyeste teknologi. Og her vil

den rutineprægede undervisning blive overladt til computere, hvilket vil medføre, at en meget stor del af specielt deltidslærerne kan undværes.

Hvis vi skal tilpasse os den situation, er det nødvendigt at have et langt mere fleksibelt uddannelsessystem, end den vi har, men i stedet går man for tiden i den modsatte retning med fremdriftsreform og dimensionering.

Kapitel IV. Yderområder i Danmark

Yderområderne, som de bliver kaldt i denne gennemgang, er selvfølgelig et oplagt emne for en behandling i Det Økonomiske Råd. Og de spørgsmål, der bliver behandlet og forsøgt besvaret, er også af stor interesse også for det politiske system.

I kapitlet præsenteres en analyse af, om den geografiske placering af en persons bopæl eller arbejdssted har betydning for vedkommendes økonomiske muligheder. Endvidere undersøges udviklingen over tid i disse muligheder.

Resultatet af denne analyse er, at der er forskel, selv når der tages hensyn til forskelle i uddannelsesniveau og erhvervsstruktur. Samtidig synes der at være konvergens i indkomsterne over tiden, således at der er en langsigtet tendens til indsnævring af indkomstforskellene, når der tages hensyn til forskelle i uddannelsesniveau.

Den foretagne analyse er interessant, men dog ikke uden problemer.

For det første er spørgsmålet om ikke det, at man kontrollerer for uddannelsesniveau og erhvervsstruktur, skjuler de reelle problemer.

For det andet hæmmes analysen af det forhold, at man formentlig i mangel af bedre anvender kommunedata og grupperer kommunerne i tre grupper Yderkommuner, Bykommuner og Øvrige kommuner. Ydekommuner defineres som kommuner, hvor median borgeren har mere end en halv times kørsel til en by med mere end 45 000 indbyggere. Men kommuner har en rummelig udstrækning, og der er kommuner, hvor forskellene mellem delområder er meget store og hvor fordelingen af erhvervsindkomst, vækst m.m. formentlig ikke er symmetrisk og ikke kan beskrives ved et kommunetal, hvad enten man bruger median eller gennemsnit.

Afgrænsningen ved 45 000 indbyggere er selvfølgelig også i en vis udstrækning vilkårlig. Herning Kommune med 48 000 indbyggere i Herning by er således ikke en "Yderkommune", Viborg med 39 000 indbyggere i byen er en "Yderkommune", mens Silkeborg med kun 43 000 indbyggere i Silkeborg by ikke er en "Yderkommune", formentlig fordi en væsentlig del af kommunen har mindre end en halv times kørsel til en by med over 45 000 indbyggere (Herning og Aarhus).

Og for det tredje foretages konvergensanalysen, som det traditionelt er sket på landedata, ved en regressionsanalyse, hvor væksten regresseres på erhvervsindkomst pr. beskæftiget, og der kontrolleres for det gennemsnitlige uddannelsesniveau. Men som det også var tilfældet med mange af de analyser, der er foretaget i den litteratur, synes resultaterne også her at være afhængige af nogle få observationer.

Ser man på Figur IV.22 side 269 er det klart, at fjernes de to observationer med laveste og højeste korrigerede initialindkomst bliver hældningen på regressionslinjen mindre negativ og måske ikke signifikant forskellig fra nul.

Argumentet på side 271 om at konvergens formentlig er skævt estimeret i retning mod nul kræver også en argumentation for, at de udeladte variables korrelation med initial indkomsten har modsat fortegn af de udeladte variables påvirkning af vækstraten, og den argumentation gives ikke.